

Israel Holmström (1661-1708)

”Över Karl XII:s hund”

Verser över Kungl. Majts hund, Pompe,
som blev död i Lägret för Thorn
d. 17. Septemb. år 1703.
skrivna av Isr. HStrm

Pompe Kungens trogne dräng
Sov var natt i Herrens säng,
Sen av år och resor trötter
Led han av vid Kungens fötter.
Mången stolt och fager Mö
Önskade som *Pompe* Leva
Tusend hjältar eftersträva
Att få så som *Pompe* dö.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Fundera vad syftet är med dikten. Är den allvarlig eller skämtsam?
Diskutera vad Karl XII själv skulle ha tyckt om dikten. Vilken bild av kungen ger dikten? Hur verkar hans liv ha varit? Ta gärna reda på mer om Karl XII som bakgrund till dikten.

Sök på nätet efter berömda målningar av kungen och jämför hur dessa presenterar honom. Finns hunden med på någon målning?

Carl Michael Bellman (1740-1795): Ur Fredmans epistlar

N:o 2: ”Nå, skruva fiolen”

FREDMANS EPISTEL

Till Fader Berg, rörande Fiolen.

Nå skruva Fiolen,
Hej! Spelman skynda dej.
Kära Syster, hej!
Svara inte nej,
Svara Ja så bli Vi glada.
Sätt dej du på stolen,
Och stryk din Silversträng;
Röda stråken släng,
Och med armen sväng;
Gör ej Fiolen skada.
Du svettas, stor sak,
I Bränvin skall du bada;
Ty under detta Tak
Är Bacchi Lada.
- - Ganska riktigt,
Ditt kall är viktigt
Båd för Öra, Syn och Smak.

Bland Nymfernas skara
Är du omistlig man
Du båd vill och kan
Mer än någon ann
De unga hjärtan binda,
Och kärlekens snara
På dina strängar står;
Varje Ton du slår,
Du ett hjärta får,
Att konstigt sammanlinda.
Just på en minut,
Små ögon bliva blinda,
Och flickorna till slut
De bli så trinda.
- Hur du bullrar!
Men Nymfen kullrar,
Och du skrattar med din trut.

Jag älskar de sköna,
Men Vinet ändå mer;
Jag på båda ser,
Och åt båda ler
Men skiljer ändå båda.
En Nymf i det gröna,

Och Vin i gröna glas:
Lika gott Calas,
Båda om mig dras.
Ge stråken mera kåda;
Confonium tag där
Uti min gröna Låda;
Och Vinet står ju här.
Jag är i våda.
- - Supa, dricka,
Och ha sin flicka,
Är vad Sancte Fredman lär.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Dikten har tonsatts.

Efter att ha läst igenom dikten och lyssnat på en inspelning kan ni tillsammans sammanfatta vad Fader Berg och Fredman tycker är viktigt i livet.

Raderna "Ditt kall är viktigt/Båd för Öra, Syn och Smak" är riktade till fiolspelaren Fader Berg, men de passar också att ha som utgångspunkt för att analysera hur Bellman målar upp en situation här och nu genom att arbeta med ljud, färger och verb i antingen presens eller imperativ. Leta efter exempel på detta i texten. Fundera också över hur Bellman arbetar med sceniska framställningar och dialoger.

N:o 71: "Ulla! min Ulla!"

FREDMANS EPISTEL

*Til Ulla i fenstret på Fiskartorpet, Middagstiden,
en Sommardag.*

Pastoral
Dedic. til Herr Assessor LUNDSTRÖM.

Ulla! min Ulla! säj får jag dig bjuda
Rödaste Smultron i Mjolk och Vin?
Eller ur Sumpen en sprittande Ruda,
Eller från Källan en Vatten-terrin?

Dörrarna öppnas av vädren med våda,
Blommor och Granris vällukt ger;
Duggande Skyar de Solen bebåda,
Som du ser.
Ä'ke det gudomligt, Fiskartorpet! Vad?
Gudomligt at beskåda!
Än de stolta Stammar som stå rad i rad,
Med friska blad!
Än den lugna Viken
Som går fram? — Åh ja!
Än på långt håll mellan diken
Åkrarna!
Ä'ke det gudomligt? — Dessa Ängarna?
Gudomliga! Gudomliga!

Skål och god middag i Fönstret min sköna!
Hör huru klockorna hörs från Stan.
Och se hur dammet bortskymmer det gröna
Mellan Calescher och vagnar på plan.
Räck mig ur fönstret där du ser mig stanna,
Sömnig i sadeln, min Cousine,
Primo en Skorpa, Secundo en kanna
Hoglands vin.
Ä'ke det Gudomligt &c.

Nu ledes Hingsten i spiltan, min Ulla,
Gnäggande, stampande, i galopp.
Än uti stalldörn dess ögon de rulla
Stolt opp till fönstret, till dig just dit opp.
Du all naturen upeldar i låga
Med dina ögons varma prål.
Klang! ner vid grinden, i varmaste råga,
Klang, din skål!
Ä'ke det Gudomligt &c.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Dikten har tonsatts.

N:o 81: ”Märk hur vår skugga”

FREDMANS EPISTEL

Till Grälmakar Löfberg i Sterbhuset vid Danto bommen,

*diktad vid Graven.
Dedicerad till Doctor BLAD.*

Märk hur vår skugga, märk Movitz Mon Frère!
Innom ett mörker sig slutar,
Hur Guld och Purpur i Skåveln, den där,
Byts till grus och klutar.
Vinkar Charon från sin brusande älv,
Och tre gånger sen Dödgrävaren själv,
Mer du din druva ej kryster.
Därföre *Movitz* kom hjälp mig och välv
Gravsten över vår Syster.

Ack längtansvärda och bortskymda skjul,
Under de susande grenar,
Där Tid och Döden en skönhet och ful
Till ett stoft förenar!
Till dig aldrig Avund sökt någon stig,
Lyckan, eljest uti flykten så vig,
Aldrig kring Grifternas ilar.
Ovån där väpnad, vad synes väl dig?
Bryter fromt sina pilar.

Lillklockan klämtar till Storklockans dån,
Lövad står Cantorn i porten;
Och vid de skrålande Gossarnas bön,
Helgar denna orten.
Vägen opp till Templets griftprydda stad
Trampas mellan Rosors gulnade blad,
Multnade Plankor och Bårar;
Till dess den långa och svartklädda rad,
Djupt sig bugar med tårar.

Så gick till vila, från Slagsmål och Bal,
Grälmakar *Löfberg*, din maka;
Där, dit åt gräset långhalsig och smal,
Du än glör tillbaka.
Hon från Danto bommen skildes i dag,
Och med Henne alla lustiga lag;
Vem skall nu Flaskan befalla.
Törstig var hon och uttörstig är jag;
Vi är törstiga alla.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Dikten har tonsatts.

Flera svenska artister har tolkat "Märk hur vår skugga", bland andra Fred Åkerström (1969), Cornelis Vreeswijk (1977), Imperiet (1985) och Sofia Karlsson (2007) och ett par Black Metal-band har också gjort inspelningar av den.

Dikten som är en monolog av Fredman är riktad till Movitz i de tre första stroforna medan den sista riktas till Grälmakar Löfberg vars fru begravs. Scenen utspelas på Maria kyrkogård i Stockholm där Danto bommen står. Kyrkogårdar brukar beskrivas som skräckfyllda platser. Samtala om hur diktaren ser på denna kyrkogård och på döden.

Ta reda på mer om Bellman på Litteraturbanken och på Bellmansällskapets hemsida. Där finns en särskild resurs för lärare och elever: "Skolarbete om Bellman".

Ur Fredmans sånger: N:o 21: "Så lunka vi"

Måltids Sång

Så lunka vi så småningom
Från Bacchi buller och tumult,
När döden ropar, Granne kom,
Ditt tinglas är nu fullt.
Du Gubbe fäll din krycka ner,
Och du, du Yngling, lyd min lag,
Den skönsta Nymf som åt dig ler
Inunder armen tag.
Tycker du att graven är för djup,
Nå välan så tag dig då en sup,
Tag dig sen dito en, dito två, dito tre,
Så dör du nöjdare.

* * *

Du vid remmare och press,
rödbrusig och med hatt på sned,
snart skrider fram din likprocess
I några svarta led;
Och du som pratar där så stort,
Med band och stjärnor på din rock,
Ren snickarn kistan färdig gjort,
Och hyvlar på dess lock.
Tycker du &c.

* * *

Men du som med en trumpen min,
Bland riglar, galler, järn och lås,
Dig vilar på ditt penningsskrin,
Innom din stånda bås;
Och du som svartsjuk slår i kras
Buteljer, speglar och pokal;
Bjud nu god natt, drick ut ditt glas,
Och hälsa din rival;
Tycker du &c.

* * *

Och du som under titlars klang,
Din tiggarsstav förgyllt vart år,
Som knappast har, med all din rang,
En skilling till din bår;
Och du som ilsken, feg och lat,
Fördömmar vaggan som dig välft,
Och ändå dagligt är plakat
Till glasets sista hälft;
Tycker du &c.

* * *

Du som vid Martis fältbasun
I blodig skjorta sträckt ditt steg;
Och du som tumlar i paulun,
I Chloris armar feg;
Och du som med din gyldne bok,
Vid templets genljud reser dig,
Som rister huvud lärd ock klok,
Och för mot afgrund krig;
Tycker du &c.

* * *

Men du som med en ärlig min,
Plär dina vänner häda jämt,
Och dem förtalar vid ditt vin,
Och det liksom på skämt;
Och du som ej försvarar dem,
Fastän ur deras flaskor du,
Du väl kan slicka dina fem,

Vad svarar du väl nu?
Tycker du &c.

* * *

Men du som till din återfärd,
Ifrån det du till bordet gick,
Ej klingat för din raska värd,
Fastän han ropar: Drink!
Driv sådan gäst från mat och vin,
Kör honom med sitt anhang ut,
Och sen med en ovänlig min,
Ryck remarn ur hans trut.
Tycker du &c.

* * *

Säg är du nöjd? min granne säg,
Så prisa värden nu till slut;
Om vi ha en och samma väg,
Så följoms åt; drick ut.
Men först med vinet rött och vitt,
För vår Världinna bugom oss,
Och halkom sen i graven fritt,
Vid aftonstjärnans bloss.
Tycker du &c.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Dikten har tonsatts.

Bengt Lidner (1757-1793)

”Natt-violén”

Förnöjd gick Iris i det gröna,
Att där naturens under se,
Då allt det fina och det sköna
Åt Iris tycktes offer ge.
För hennes fot sig blomman böjde,
Och knoppen med sin mognad dröjde,
Att, till de andra rosors harm,
Få spricka ut i Iris barm.

Sin vita hand hon varsamt räckte
Och rosor tog av alla slag:
Kring hennes hals de bladen sträckte
Och fingo där ett nytt behag,
Som hela parkens avund väckte.

Hon till en Natt-Viol syns ila,
Och mislynt talar henne till:
Tro ej, att jag dig plocka vill.
Den dig vill njuta, får ej vila.
Du blott i mörkret nytta gör:
Och när som solen på dig brinner,
Din fägring nog mitt öga rör;
Men själen ingen känsla finner.
Den djärva Blomman svarar fritt:
Jag blott för natten skapad blivit;
Men då mitt väsend du beskrivit,
Beskrev du ej tillika ditt?

Läs dikten på Litteraturbanken.

I dikten beskrivs ett möte mellan flickan Iris och blomman nattviolen. I första strofen går diktaren först in i Iris och beskriver vad hon tänker och sedan in i blomman och beskriver dess tankar. I andra strofen beskrivs ett meningsutbyte mellan Iris och nattviolen. Vad sägs där och vad menas?

Jämför dikten med Karlfeldts dikt ”Nattyxne”. Vad finns det för likheter och skillnader? Även i Nattyxne jämförs blomman nattviol med en kvinna. Hur beskrivs hon? Samtala om vilken av dikterna som kan ha skrivits först. Ta reda på när de är skrivna.

Frans Michael Franzén (1772-1847)

”Sång-fågeln”

”Se här den fågeln, till vars sånger
Du lyssnat, rörd, så många gånger:
Tag den, och på din Edvin tänk. –
Du tycker inte om min skänk?
Säg, eller är det givar’n bara,
Som du ej tycker om, nu mer?

Min lilla Fanny, svara,
Och se på mig, jag ber.”

Hon såg, tog fågeln, och på stunden
Sprang bort med den i trädgårds-lunden;
Där tusen blommor i en krans
Skönt logo åt den huldans ans.
Men nu hon tyckte, att de sågo
På henne opp med sorgens tår;
Ja, att de nästan lågo,
Som när dem lian slår.

Ack! han, som sjöng för er, är fången.
Men trösten er: den sköna sången
Skall snart förtjusa er igen.
Flyg ut! – var fri, min lilla vän.
Hur glad han nu åt lönnen svingar,
Och sjunger jämt i samma topp.
O! hade jag hans vingar,
Jag ville högre opp.

Skall jag, som blomstren, fäst vid gruset,
Blott se åt himmelen och ljuset?
Skall jag ej nånsin sväva få
Där i det sköna, klara blå?
Jag såg ju nyss ur skalet titta
En fjäril, som nu fladdrar här.
En gång skall Fanny sitta
På purpur-molnet där.

Läs dikten på Litteraturbanken.

”Lärk-paret”

Han.
En kyss, då jag far, o min maka!
Den livar min flykt i det blå.
En kyss, då jag kommer tillbaka:
Den eldar mig mera ändå.

Hon.
Ack! bliv hemma i det gröna:
Njut med mig, i tysthet säll,
Daggen, blomstren, allt det sköna,
Himlen strör omkring mitt tjäll.

Han.
Dit lyft, på de glänsande skyar,
Där våren åt kärleken ler,
Jag ser, huru allt sig förnyar,
Och sjunger för dig, vad jag ser.

Hon.
Se i spegeln av den droppen:
Himlen är ock här, min vän.
Kärlek tittar ur den knoppen:
Sätt dig här och sjung om den.

Han.
Här tystnar min sång. Vid din sida,
Vad kan jag? Blott se uppå dig.
I rymden, i dagen sig sprida
Vill sången, som lever hos mig.

Hon.
Lyssnande förtjust, jag bävar
För din flykt, så skön den är.
Det är präktigt, där du svävar,
Men så lugnt i skuggan här.

Han.
Vad fröjd! Om du kände den fröjden
Att sjunga i skyn: det är vår!
Och lyfta från tegen åt höjden
En suck av den trefne, där sår!

Hon.
Far då dit, där solen stänker,
Dina vingar med sitt guld.
Hänryckt ser jag det och tänker:
Han är min, han är mig huld.

Han.
Dig ser jag, hur högt jag än svingar;
Dig, hulda, i himlen jag ser.
För dig på de flämtande vingar
Jag spelar, och sänker mig ner.

Hon.
O! hur säll att dig tillhöra,

Vårdar, värmer jag ditt bo.
Ack! vad ville jag ej göra
För din glädje, för din ro?

Han.
En dag du ej mera dig döljer
I brådden, som gulnat till skörd.
Då flyger du opp, och mig följer,
Av mig bland odödliga förd.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Samtala om vad "Han" vill och vad "Hon" vill. Handlar det bara om fåglar?
Är det skillnad på vad "Han" och "Hon" vill när det gäller människor?

Johan Olof Wallin (1779-1839)

"Var hälsad sköna morgonstund"

Var hälsad, sköna morgonstund,
Som Profeters helga mun
Är oss bebådad vorden!
Du stora dag, du sälla dag,
På vilken himlens välbehag
Ännu besöker jorden!
Unga
Sjunga
Med de gamla;
Sig församla
Jordens böner
Kring den störste av dess söner.

Guds väsens avbild, och likväl
En Mänsko-son, på det var själ
Må glad till honom lända,
Han kommer, följd av frid och hopp,
De villade att söka opp
Och hjälpa de elända,
Värma,
Närma
Till varandra

Dem, som vandra
Kärlekslösa,
Och ur usla brunnar ösa.

Han tårar fälla skall, som vi,
Förstå vår nöd och stå oss bi
Med kraften av sin Anda ;
Förkunna oss sin Faders råd
Och sötman av en evig nåd
I sorgeskalken blanda,
Strida,
Lida
Dödsens smärta,
Att vårt hjärta
Frid må vinna
Och en öppnad himmel finna.

Han kommer, till vår frälsning sänd,
Och nådens sol, av honom tänd,
Skall sig ej mera dölja.
Han själv vår herde vara vill,
Att vi må honom höra till
Och honom efterfölja,
Nöjda,
Höjda
Över tiden,
Och, i friden
Av hans rike,
En gång varda honom like.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Dikten är en psalm.

Erik Gustaf Geijer (1783-1847)

”Vikingen”

Vid femton års ålder blev stugan mig trång,
Där jag bodde med moder min.
Att vakta på gettren blev dagen mig lång.

Jag bytte om håg och sinn.
Jag drömde, jag tänkte jag vet icke vad,
Jag kunde, som förr, ej mer vara glad
Uti skogen.

Med häftigt sinne på fjället jag språng,
Och såg i det vida hav.
Mig tycktes så ljuvlig böljornas sång,
Där de gå i det skummande hav.
De komma från fjärran, fjärran land:
Dem hålla ej bojor, de känna ej band
Uti havet.

En morgon från stranden ett skepp jag såg,
Som en pil in i viken det sköt.
Då svällde mig bröstet, då brände min håg,
Då visste jag vad mig tröt.
Jag lopp ifrån gettren och moder min,
Och Vikingen tog mig i skeppet in
Uppå havet.

Och vinden med makt in i seglen lopp;
Vi flögo på böljornas rygg.
I blånande djup sönk fjällets topp,
Och jag var så glad och så trygg.
Jag Faders rostiga svärd tog i hand,
Och svor att erövra mig rike och land
Uppå havet.

Vid sexton års ålder jag Vikingen slog,
Som skällde mig skägglös och vek.
Jag sjö-konung blev – över vattnen drog,
Uti härnadens blodiga lek.
Jag landgång gjorde, vann borgar och slott,
Och med mina kämpar om rovet drog lott
Uppå havet.

Ur hornen vi tömde då mjödets must
Med makt på den stormande sjö.
Från vågen vi härskade på var kust –
I Valland jag tog mig en mö –
I tre dagar grät hon, och så blev hon nöjd,
Och så stod vårt bröllop, med lekande fröjd,
Uppå havet.

En gång även jag ägde länder och borg,
Och drack under sotad ås,*
Och drog för rike och menighet sorg,
Och sov inom väggar och lås.
Det var en hel vinter – den syntes mig lång,
Och fast jag var Kung var dock jorden mig trång,
Emot havet.

Jag ingen ting gjorde, men hade ej ro,
För att hjälpa var hjälplös gäck.
Till mur vill man ha mig kring bondens bo
Och till lås för tiggarens säck.
På sakören, edgång och tjuvar och rån
Jag hörde mig mätt – Vor' jag långt därifrån
Uppå havet!

Så bad jag – men hän gick ock vintern lång,
Och med sippor stränderna strös.
Och böljorna sjunga åter sin sång,
Och klinga: till sjöss, till sjöss!
Och vår-vindar spela i dal och i höjd,
Och strömmarna fria störta med fröjd
Uti havet.

Då grep mig det forna osynliga band,
Mig lockade böljornas ras.
Jag strödde mitt gull över städer och land,
Och slog min krona i kras.
Och fattig, som förr, med ett skepp och ett svärd,
Emot okända mål drog i Vikinga-färd
Uppå havet.

Som vinden fria vi lekte med lust
På fjärran svallande sjö.
Vi människan sågo, på främmande kust,
På samma sätt leva och dö.
Bekymren med henne städs bosätta sig;
Men sorgen, hon känner ej Vikingens stig
Uppå havet.

Och åter bland kämpar jag spejande stod
Efter skepp i det fjärran blå.
Kom Vikinga-segel – då gällde det blod:
Kom Krämar – så fick han gå.
Men blodig är segren den tappre värd,

Och Vikinga-vänskap, den knytes med svärd
Uppå havet.

Stod jag mig om dagen å gungande stäv,
I glans för mig framtiden låg,
Så rolig, som svanen i gungande säv
Jag fördes på brusande våg.
Mitt var då vart byte, som kom i mitt lopp,
Och fritt, som omätliga rymden mitt hopp,
Uppå havet.

Men stod jag om natten å gungande stäv,
Och den ensliga vågen röt;
Då hörde jag Nornorna virka sin väv,
I den storm genom rymden sköt.
Likt mänskornas öden är böljornas svall:
Bäst är vara färdig för medgång som fall
Uppå havet.

Jag tjugu år fyllt – då kom ofärden snar:
Och sjön nu begärrar mitt blod.
Han känner det väl, han det förr druckit har,
Där hetaste striden stod.
Det brinnande hjärta det klappar så fort:
Det snart skall få svalka å kylig ort
Uti havet.

Dock klagar jag ej mina dagars tal:
Snabb var, men god, deras fart.
Det går ej *en* väg blott till gudarnas sal:
Och bättre är hinna den snart.
Med dödssång de ljudande böljor gå;
På dem har jag levat – min grav skall jag få
Uti havet.

*)Att aldrig dricka under sotad ås, det vill säga: under tak å land, var eljest
vikinga-sed.

Läs dikten på Litteraturbanken.

”Vikingen” passar bra att läsa tillsammans med ”Odalbonden”. Se förslag på
arbete i samband med den dikten.

”Odalbonden”

Å bergig ås, där står mitt hus,
Högt över skog och sjö.
Där såg jag första dagens ljus,
Och där vill jag ock dö.

Må ho som vill gå kring världens rund:
Vare herre och dräng den det kan!
Men jag står helst på min egen grund,
Och är helst min egen man.

Mig lockar icke ärans namn.
Hon bor dock i mitt bröst.
Min skörd ej gror i ryktets famn.
Jag skär den lugn var höst.

Den jorden behärskar, har tusende ben
Och väl tusende armar därtill.
Men svårt är dem röra – *min* arm är ej sen
Att föra ut vad *jag* vill.

Jag tror ej böljans falska lopp,
Som far förutan ro.
Den fasta jord, hon är mitt hopp,
Hon visar evig tro.

Hon närar mig ur sin hulda barm,
Den tid som mig ödet gav.
Hon fattar mig säkert, hon håller mig varm,
Då jag dör, uti djupan grav.

Ej buller älskar jag och bång.
Vad stort sker, det sker tyst.
Snart märks ej spår av stormens gång,
Av blixten, se'n den lyst.

Men tyst lägger tiden stund till stund;
Och du täljer dock icke hans dar.
Och tyst flyter böljan i havets grund;
Fast regn-bäcken skrålande far.

Så går ock jag en stilla stig:
Man spör om mig ej stort.
Och mina bröder likna mig,
Var en uppå sin ort.

Vi reda för landet den närande saft.
Vi föda det – brödet är vårt.
Av oss har det hälsa, av oss har det kraft,
Och blöder det – blodet är vårt.

Var plåga har sitt skri för sig,
Men hälsan tiger still;
Därför man talar ej om mig,
Som vore jag ej till.

De väldige Herrar, med skri och med dån,
Slå riken och byar omkull;
Tyst bygga dem Bonden och hans son,
Som så uti blodbestänkt mull.

Mig mycken lärdom ej är tung,
Jag vet blott vad är *mitt*.
Vad rätt är, ger jag Gud och Kung,
Och njuter resten fritt.

De lärde, de rike de bråka sitt vett
Att röna vars rätt som är god.
Mig ren är den rätt, som man värvt med sin svett,
Och som man värjt med sitt blod.

Jag går ej stadigt stugan kring;
Ty blir mig hågen varm,
Jag vandrar opp till Svea Ting,
Med skölden på min arm.

Med mång' ord talar vår Lagman ej
För Kungen i allmän sak.
Men kraftigt är Allmogens Ja eller Nej,
Under vapnens skallande brak.

Och om till krig Han uppbåd ger,
Så gå vi man ur gård.
Där Kungen ställer sitt baner,
Där drabbar striden hård.

För älskade panten i moders famn,
För fäder, för hem vi slåss.
Och känner ej ryktet vårt dunkla namn,
Svea-Konungar känna oss.

* * *

Så sjunger glatt vid sprakande spis,
I den kalla vinter-kväll
Den gamle man uppå bonde-vis,
Med söner sin' i sitt tjäll.

Han sitter och täljer sin ålders stav.
Må hans ätt ej i Sverige se slut!
Väl Bondens minne sänks uti grav;
Men hans verk varar tiden ut.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Både "Vikingen" och "Odalbonden" berättar om en persons liv. Välj en av dikterna, läs den och berätta om "din" persons liv för en klasskamrat som läst den andra dikten. Illustrera din berättelse med citat ur dikten.

Herman Säterberg (1812-1897)

"Längtan till landet"

Vintern rasat ut bland våra fjällar;
Drivans blommor smälta ned och dö;
Himlen ler i vårens ljusa kvällar;
Solen kysser liv i skog och sjö.
Snart är sommarn här; i purpurvågor,
Guldbelagda, azurskiftande,
Ligga ängarna i dagens lågor,
Och i lunden dansa källorna.

Ja, jag kommer! hälsen glada vindar
Ut till landet, ut till fåglarna,
Att jag älskar dem; till björk till lindar,
Sjö och berg, jag vill dem återse;
Se dem än, som i min barndoms stunder;
Följa bäckens dans till klarnad sjö,
Trastens sång i furuskogens lunder,
Vattenfågelns lek kring fjärd och ö.

Lyssna vill jag huru vinden susar

Uti halvutspruckna björkars lund,
Spegla mig i sjön där Anden krusar
Med sin köl det månbeglänsta sund,
Och i famnen av naturen drömma
Vårens dröm, som ingen tröttat än,
Och min sorg i jaktens lund förglömma,
Fri, som skyn där uppå himmelen. –

Forsen kastar sig i havets sköte:
Se hur vild! med vilken stämmas då!
Är det ej som hela Mälarn göte
Åter, på en gång, sitt rika lån? –
Och han är likväl så hög om kvällen,
Som om morgonen, och tusen år
Fylla honom kanske än, från fjällen,
Lika rik och härlig varje vår.

Och med varje Maj hans holmar gunga
Sina kronor i dess klara våg,
Och i varje vår hans fåglar sjunga
Lika ömt, med lika eldig håg.
Skulle jag, när hela världen svärmar,
Sköna Vår! blott *jag* ej le med dig?...
Och en snöbäcks sorl, den klippan härmar,
Var dock fordom nog att locka mig.

Nej, åt landet Bröder! Tjädern knäpper
Nu var morgon i sin furulund.
Vad, om jägarn kopplet varsamt släpper,
Blott till ögonfägnad på en stund?
Låt oss njuta, låt oss vara glade:
Friskt och härligt hornens toner gå!
Den som hjärta nu att *jaga* hade,
Endast på en timma eller två!

Läs dikten på Litteraturbanken.

Dikten har tonsatts.

Dikten är tonsatt av Otto Lindblad för en manskör och brukar sjungas av studentkörerna på Valborgsmässoafton. Det är främst de två första stroforna som är kända. Den sista strofen har anknytning till att dikten publicerades första gången i en bok med namnet Jägarens vila. Jämför denna dikt med andra vårdikter. Se förslag i vår temasamling.

Erik Johan Stagnelius

(1793-1823)

”Vad suckar häcken?”

Vad suckar häcken?
Vad Nordans storm som i tallen gnyr?
Vad viskar bäcken
Där genom dalen han sakta flyr?
Vad talar Solen
Där över polen
Hon majestätisk går?
Vad andas hoppen
I rosenknoppen?
Vad menlös vilja
Har dalens lilja?
Vad tänker sippan?
Vad menar klippan
Där hotande och mörk hon står?

Vi mena, vi tänka, vi sucka, vi tala:
O mänska! statt upp ur din nesliga dvala
Och höj dig till urlivets riken igen.
Om själv till idéernas värld du vill flytta,
I ljusets idéer från mörkrets förbytta,
Som Du vi förklarade följa dig än.

Du själv i materiens bojor dig lade:
Ack! samma förfärliga öde vi hade,
Ty följa vi måste varthelst du oss för.
Gemensam är kraften som magiskt oss driver,
Befria blott tingen och frigjord du bliver
Befria dig själv och du fria dem gör.

Läs dikten på Litteraturbanken.

I diktens första strof ställs en rad frågor och i de två följande stroferna ges svar och lösningar på alla frågor. Utifrån innehållet i dessa svar, kan ni diskutera tillsammans vilka svar man i dag skulle kunna ge på de frågor naturen kan ha anledning att ställa sig, när man tänker på hur människor lever.

”Till förruttnelsen”

Förruttnelse! hasta, o älskade Brud!
Att bädda vårt ensliga läger!
Förskjuten av världen, förskjuten av Gud
Blott dig till förhoppning jag äger.
Fort, smycka vår kammar – På svartklädda båren
Den suckande älskarn din boning skall nå.
Fort, tillred vår brudsäng – med nejlikor våren
Skall henne beså.

Slut ömt i ditt sköte min smäktande kropp!
Förkväv i ditt famntag min smärta.
I maskar lös tanken och känslorna opp,
I aska mitt brinnande hjärta.
Rik är Du, o Flicka! – i hemgift du giver
Den stora, den grönskande jorden åt mig.
Jag plågas häruppe, men lycklig jag bliver
Därnere hos dig.

Till vällustens ljuva, förtrollande kvalm
Oss svartklädda brudsvener följa.
Vår bröllopssång ringes av klockornas malm
Och gröna gardiner oss dölja.
När stormarna ute på världshavet råda,
När fasor den blodade jorden bebo,
När fejderna rasa, vi slumra dock båda
I gyllene ro.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Vad är det som beskrivs i dikten? Vad menas med titeln ”Till förruttnelsen”? Väcker dikten positiva eller negativa känslor?

”Amanda”

I blomman, i Solen
Amanda jag ser.
Kring jorden, kring polen
Hon strålar, hon ler.
I rosornas anda,
I vårvindens pust,
I druvornas must
Jag känner Amanda.

När gullharpan klingar,
När Västan sig rör
Med susande vingar,
Amanda jag hör.
Allt, Ängel, bestrålar
Din himlagestalt,
Lik Skaparns i allt
Din gudom sig målar.

Se! själarne ila,
Vid dödängeln bud,
Till gyllene vila
I famnen av Gud.
Se! floderna hasta
Med skummande fart.
I havet de snart
Sig dånande kasta.

Men aldrig min trånad
Till målet skall nå.
Blek, suckande, hånad,
Jag enslig skall gå,
Skall evigt, Gudinna!
Lik stjärnan dig se
Högt över mig le
Och aldrig dig hinna.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Diskutera hur Amanda beskrivs och vem ni tror att Amanda är. Hur beskrivs diktjaget och vem tror ni att diktjaget är?

”Vän! i förödelsens stund”

Vän! i förödelsens stund, när ditt inre av mörker betäcket,
När i ett avgrunds djup minne och aning förgå,
Tanken famlar försagd bland skuggestalter och irrbloss,
Hjärtat ej sucka kan, ögat ej gråta förmår;
När från din nattomtöcknade själ eldvingarna falla.
Och du till Intet, med skräck, känner dig sjunka på nytt,
Säg, vem räddar dig då? – Vem är den vänliga ängel,
Som åt ditt inre ger ordning och skönhet igen,
Bygger på nytt din störtade värld, uppreser det fallna
Altaret, tändande där flamman med presterlig hand? –
Endast det mäktiga Väsen, som först ur den eviga natten

Kysste Serafen till liv, solarna väckte till dans.
Endast det heliga Ord, som ropte åt världarna: "Bliven!" –
Och i vars levande kraft världarna röras ännu.
Därföre gläds, o vän! och sjung i bedrövelsens mörker:
Natten är dagens mor, Chaos är granne med Gud.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Samtala om vad det är för slags kris som beskrivs i dikten. Vad kan ha hänt? Vem är den vän som åberopas i dikten? Diktjaget tycks mena att en djup kris ofta leder till en vändpunkt och ljusning. Vad i dikten tyder på det? Håller ni med?

"Näcken"

Kvällens gullmoln fästet kransa.
Älvorna på ängen dansa,
Och den bladbekrönte Näcken
Gigan rör i silverbäcken.

Liten pilt bland strandens pilar
I violens ånga vilar,
Klangen hör från källans vatten,
Ropar i den stilla natten:

"Arma Gubbe! varför spela?
Kan det smärtorna fördela?
Fritt du skog och mark må liva,
Skall Guds barn dock aldrig bliva!"

Paradisets månskensnätter,
Edens blomsterkrönte slätter,
Ljusets Änglar i det höga –
Aldrig skådar dem ditt öga."

Tårar Gubbens anlet skölja,
Ned han dykar i sin bölja.
Gigan tystnar. Aldrig Näcken
Spelar mer i silverbäcken.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Ta reda på mer om näcken som naturväsen. Hur kan man förstå näcken i den här dikten? Är han en sagofigur men kanske också symbol för något annat? Vem är i så fall pojken i dikten? "Näcken" anses vara ett tydligt

exempel på romantikens diktning med naturväsen, guldmolnen, silverglittret i vattnet, det oskuldsfulla barnet, nattviolens doft. Leta upp romantiska drag i dikten.

Jämför denna dikt med Ernst Josephsons dikt "Näcken" och hans tavla "Strömkarlen" som finns på Waldemarsudde i Stockholm.

Ta reda på mer om Erik Johan Stagnelius på Litteraturbanken och på Sällskapet Erik Stagnelii vänners hemsida.

Johan Ludvig Runeberg (1804-1877)

"Den sjuttonåriga"

Jag vet ej vad jag hoppas,
och hoppas likafullt,
mitt hjärta känns så ödsligt,
och är ändå så fullt.
Vart syftar denna oro,
som ej ett mål kan nå?
Vad önskar jag, vad vill jag,
vad tänker jag uppå?

Vid sömnen hela dagen
jag sitter som en träl;
jag tycks arbeta flitigt,
det lider ej likväl.
Mot handen sjunker pannan,
och nålen glömmes då.
Vad önskar jag, vad vill jag,
vad tänker jag uppå?

Jag mente: våren kommer,
naturens dräkt blir ny,
då skall min håg förändras,
och mitt bekymmer fly;
och våren kom och sommarn,
jag blev mig lik ändå.
Vad önskar jag, vad vill jag,
vad tänker jag uppå?

Jag älskar ej, som fordom,
min sköna nejds behag,
ju mera dagen klarnar
dess mera mulnar jag.
Hur skall min oro skingras,
och när min sorg förgå?
Vad önskar jag, vad vill jag,
vad tänker jag uppå?

O den, som finge vila
i dödens lugna bo,
kanske att blott i graven
ett hjärta finner ro.
Men dock hur tungt, att redan
från sol och vänner gå!
Vad önskar jag, vad vill jag,
vad tänker jag uppå?

Läs dikten på Litteraturbanken.

Dikten beskriver vad vi idag skulle kalla en tonårsdepression. Samtala om vad som är sjuttonåringens problem och skriv ett tröstande brev till sjuttonåringen.

”Den enda stunden”

Allena var jag,
han kom allena,
förbi min bana
hans bana ledde.
Han dröjde icke,
men tänkte dröja,
han talte icke,
men ögat talte. –
Du obekante,
du välbekante!
En dag försvinner,
ett år förflyter,
det ena minnet
det andra jagar;
den korta stunden
blev hos mig evigt,
den bittra stunden,
den ljuva stunden.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Det är inte så mycket man får veta om den situation som skildras och om den person som återger den. Vad tycker du att dikten handlar? Diskutera olika förslag.

Dikten är också uppbyggd på antiteser, det vill säga till synes oförenliga motsatser, till exempel obekant och välbekant, kort och evig, bitter och ljuv. Diskutera vilka effekter det ger och hur de kan tolkas.

”Sorg och glädje”

Sorg och glädje båda
bodde i mitt hjärta,
sorg i ena kammarn,
glädje i den andra.
Oförsonligt skilda,
rådde än den ena,
än den andra, ensam.
Sen den enda kom dit
lär hon öppnat dörren
och förenat båda;
ty min sorg är sällhet,
och min glädje vemod.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Prata med varandra om ni tycker att det är så att sorg och glädje följs åt. Ge exempel på tillfällen när det kan göra det och när det inte gör det.

”Julkvällen”

Den bleka månen sken på mon,
av hunger tjöt i klyftan lon,
och hundens skall ljud långt i byn;
men vandrarn gick vid skogens bryn,
i ödemarken låg hans tjäll.
Det var en kulen julekväll.

Han skyndade sin trötta gång
på stigen, överyrd och lång,
av barn och maka väntad hem;
han bar ett högtidsbröd åt dem,
på herregårn i byn begärt,

de själva länge bark förtärt.

Det börjar mörkna mer och mer,
då han en ensam gosse ser,
som sitter stum på drivans rand
och andas i sin kalla hand;
vid kvällens än ej släckta sken
han tycktes halvförstelnad ren.

”Vart leder, arma barn, din stig?
Kom hem till oss att värma dig!”
Så sagt, han tog den frusna med,
och hann omsider gårdens led,
och trädde in till stugans fest
med brödet och sin späda gäst.

Vid muren satt hans dagars tröst,
med yngsta barnet vid sitt bröst:
”Du dröjt så länge på din färd,
kom hit och sätt dig vid vår härd;
och du också!” – så öm, så lugn
hon ledde gossen närmre ugn.

Och snart, vid hennes vård, man fann
hur brasan mera livligt brann.
Hon tycktes glömma bort sin nöd,
hon tog så glatt sin makes bröd,
och bar det fram till aftonvard,
med litet mjölk, i bunken spard.

Från halmen glest på golvet bredd,
till festens måltid sparsamt redd,
de muntra barnen redan gått;
vid muren kvar blev gästen blott.
Hon tog den arma med sig då,
och förde honom fram också.

Och när en tacksam bön var slut,
hon tog sitt bröd och delte ut.
”Välsignad är den godes skänk”,
så talte gossen på sin bänk,
och tåren i hans öga log,
när han den bjudna skivan tog.

Hon ville dela, som hon delt;

i hennes hand var brödet helt.
Förvånad hon sitt öga fäst
på främlingen, sin späda gäst;
hon undrar och hon ser och ser,
han syntes ej densamma mer.

Hans öga brann, som stjärnan, klart,
hans panna lyste underbart,
från skuldran spridde sig hans dräkt,
som dimmorna för vindens fläkt,
och hastigt står en ängel där,
så skön, som Skaparns himmel är.

Ett saligare ljus gick opp,
vart hjärta slog av fröjd och hopp.
Det var en oförgätlig kväll
uti det goda folkets tjäll;
och skönare var ingen fest,
ty ängeln blev hos dem som gäst.

Sen mången vinter gjort sitt tåg,
jag kom en julkväll dit och såg.
De godas hydda fanns där än,
och deras soneson i den;
han hade börjat gråna ren,
och satt till bords vid brasans sken.

Det var så ljust, det var så glatt;
hans maka vid hans sida satt,
och barnaskaran rask och skön;
det var, som om de slutat bön,
det var, som om de hade trott,
att i en helgedom de bott.

Men högst vid bordet brann ett ljus,
det enda i de frommas hus,
dit ställdes mjölk och vetebröd,
men ingen njöt dess överflöd.
Jag frågte vems den platsen var?
”Den gode ängeln”, gavs till svar.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Prata om vad det är som händer i dikten och diskutera vem den ensamme gossen kan vara? Det finns några rader i dikten som ger en ledtråd. Vilka?

”Bondgossen”

Jag huggit tills min kraft förgått,
och hugger om igen,
och yxans stål är vasst och gott,
men furan står dock än.

Min arm var en gång tung och stark;
nu är den mer ej så,
sen vintern om jag ätit bark
och druckit vatten på.

Ifall min tjänst jag bytte om
och bättre för mig såg;
jag kanske till en herre kom,
som hade bröd av råg.

Kanske i närmsta stad jag fann
en lön för tro och flit. –
Jag tänker ofta så, och kan
dock icke längta dit.

Står fjället där med lövprydd topp
och ser i sjön sin bild?
Går solen där så härlig opp,
och går den ner så mild?

Finns där en dal, som blomdoft strör,
en mo, som tallar bär?
Och hon, vars vallhorn nu jag hör,
skall hon väl finnas där?

Förbi far molnet utan skygd,
till vindens tidsfördriv –
och, utan vän och fosterbygd,
vad är ett mänskoliv?

Kanske att Gud hör folkets röst
och lindrar landets nöd;
kanske en bättre skörd i höst
oss ger ett bättre bröd.

Läs dikten på Litteraturbanken.

”Den döende”

Den döende

Den långa natten gått till ända snart:
Blir icke valvet redan ljust och klart?
Och får ej träskets snö ett högre sken?
Var det ej orrens rop, som hördes ren?

När morgonsolen glöder innan kort,
och snön på taket börjar smälta bort,
och droppa efter droppa ren jag ser
förbi den öppna gluggen falla ner,

och syrsan tystnat inne, och jag hör
den muntra sparven kvittra utanför;
då hållen mig en annan säng beredd,
en kärve halm, på stugans trappa bredd.

Ty jag vill ledas dit, och vila där,
och se hur skön och glad naturen är,
och fröjdas än en gång åt land och sjö,
och sen i våren, där jag levat, dö.

Läs dikten på Litteraturbanken.

”Gossen hann till femton år”

Gossen hann till femton år – och trodde
ej ännu, att kärlek fanns i världen,
och han levde fem år till – och trodde
ej ändå, att kärlek fanns i världen.
Kom så oförtänt en bildskön flicka
som på några timmar honom lärde,
vad han under tjugu år ej fattat.

Läs dikten på Litteraturbanken.

”Flickan kom ifrån sin älsklings möte”

Flickan kom ifrån sin älsklings möte,
kom med röda händer – modren sade:
Varav rodna dina händer, flicka?
Flickan sade: Jag har plockat rosor,
och på törnen stungit mina händer.
Åter kom hon från sin älsklings möte,

kom med röda läppar – modren sade:
Varav rodna dina läppar, flicka?
Flickan sade: Jag har ätit hallon,
och med saften målat mina läppar.
Åter kom hon från sin älsklings möte,
kom med bleka kinder – modren sade:
Varav blekna dina kinder, flicka?
Flickan sade: Red en grav, o moder!
Göm mig där, och ställ ett kors däröver,
och på korset rista, som jag säger:
En gång kom hon hem med röda händer;
ty de rodnat mellan älskarns händer.
En gång kom hon hem med röda läppar;
ty de rodnat under älskarns läppar.
Senast kom hon hem med bleka kinder;
ty de bleknat genom älskarns otro.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Samtala om vad som händer i dikten och vad som inte direkt återges, men som läsaren kan räkna ut.

Skriv om dikten till en novell och använd diktens repliker översatta till dagens svenska.

”Trenne råd”

Trenne råd gav modren åt sin dotter:
att ej sucka, att ej missnöjd vara,
och att icke kyssa någon gosse. –
Moder, om din dotter icke felar,
icke felar mot det sista rådet,
skall hon fela mot de första båda.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Diskutera värdet av de tre råden. Hur skulle du vilja formulera tre råd till en ung människa idag?

”Vid en flickas fönster”

Vid en flickas fönster stod en gosse,
trenne långa kvällar på varandra,
klappade och bad, att dock bli insläppt.

Första kvällen fick han hot och bannor,
andra kvällen fick han ord och böner,
tredje kvällen fick han fönstret öppnat.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Ur Runebergs Fänrik Ståls sägner

”Sven Dufva”

Sven Dufvas fader var sergeant, avdankad, arm och grå,
Var med år åttiåtta ren och var ren gammal då;
Nu bodde på sin torva han och fick sitt bröd av den,
Och hade kring sig nio barn, och yngst bland dem sin Sven.

Om gubben haft förstånd, han själv, att dela med sig av
Tillräckligt åt en sådan svärm, det vet man ej utav;
Dock visst lär han de äldre gett långt mer än billigt var,
Ty för den son, som sist blev född, fanns knappt en smula kvar.

Sven Dufva växte opp likväl, blev axelbred och stark,
Slet ont på åkern som en träl och bröt opp skog och mark,
Var from och glad och villig städs, långt mer än mången klok,
Och kunde fås att göra allt, men gjorde allt på tok.

”I herrans namn, du arma son, vad skall av dig väl bli?”
Så talte gubben mången gång allt i sitt bryderi.
Då denna visa aldrig slöts, brast sonens tålamod.
Och Sven tog till att tänka själv så gott han det förstod.

När därför sergeant Dufva kom en vacker dag igen
Och kuttrade sin gamla ton: ”vad skall du bli, o Sven?”
Sågs gubben, ovan förr vid svar, bli helt förskräckt och flat,
När Sven lät upp sin breda näbb och svarte: ”jo, soldat!”

Den åldrige sergeanten log föraktligt dock till slut:
”Du, slyngel, skulle få gevär och bli soldat, vet hut!”
”Ja,” mente gossen, ”här går allt helt avigt mig i hand;
Kanske det mindre konstigt är, att dö för kung och land.”

Den gamle Dufva häpnade och grät helt rörd en tår;
Och Sven han tog sin säck på rygg och gick till närmsta corps.
Målfyllig var han, frisk och sund, allt annat sågs förbi,

Och utan prut blev han rekryt vid Dunckers kompani.

Nu skulle Dufva få sig pli och läras exercis,
Det var en lust att se därpå, det gick på eget vis
Korpralen skrek och skrattade, och skrattade och skrek,
Men hans rekryt förblev sig lik, vid allvar som vid lek.

Han var visst outtröttelig, om nånsin någon ann,
Han stampade att marken skalv och gick så svetten rann,
Men roptes vändning åt ett håll, då slog han bom på bom,
Tog höger-om och vänster-om, men ständigt rakt tvärtom.

Gevär på axel lärde han, gevär för fot också,
Att skyldra, fälla bajonett, allt tycktes han förstå,
Men roptes skyldra, fällde han som oftast bajonett,
Och skreks gevär för fot, flög hans på axeln lika lätt.

Så blev Sven Dufvas exercis beryktad vitt omkring,
En var, befäl och manskap, log åt detta underting;
Men han gick trygg sin jämna gång, var tålig som förut
Och väntade på bättre tid — och så bröt kriget ut.

Nu skulle truppen bryta opp, då blev i fråga ställt
Om Dufva kunde anses klok och tagas med i fält?
Han lät dem prata, stod helt lugn och redde saken så:
”Om jag ej får med andra gå, får jag väl ensam gå.”

Gevär och ränsel fick han dock behålla, även han,
Fick vara dräng, där man höll rast, soldat där striden brann;
Men slåss och passa opp gick allt med samma jämna ståt,
Och aldrig blev han kallad rädd, blott tokig mellanåt.

På återtåg var Sandels stadd, och Ryssen trängde på,
Man drog sig undan steg för steg längs stranden av en å.
Ett stycke fram på härens väg gick över ån en spång,
Där stod en liten förpost nu, knappt tjugu man engång.

Som den var sänd i ändamål att bota vägen blott,
Låg den i ro, sen det var gjort, långt skild från hugg och skott,
Tog för sig i en bondgård där allt vad den kunde få,
Och lät Sven Dufva passa upp, ty han var med också.

Men plötsligt blev det annat av, ty utför närmsta brant,
I sporrsträck, på en löddrig häst, kom Sandels' adjutant:
”Till bryggan, gossar,” ropte han, ”för Guds skull, i gevär!

Man sport, att en fientlig trupp vill över älven där.”

”Och herre,” talte han till den, som förde folket an,
”Riv bron, om ni det kan, om ej, så slåss till sista man!
Armen är såld, om fienden här slipper i vår rygg.
Ni skall få hjälp, genralen själv han ilar hit, var trygg!”

Han flög tillbaka. Men till bron hann truppen knappast ned,
När högt på andra strandens vall en Rysk pluton sig spred.
Den vidgades, den tätnade, den lade an, det small;
Dess allraförsta salva ren blev åtta Finnars fall.

Det var ej gott att dröja mer, man svigtade envar.
Ännu en åska, och man såg blott fem kamrater kvar.
Då lydde alla när det ljöd: ”gevär i hand, reträtt!”
Sven Dufva blott tog miste han och fällde bajonett.

Än mer, hans svängning till reträtt gick ock besatt på sned,
Ty långt ifrån att dra sig bort bröt han på spången ned.
Där stod han axelbred och styv, helt lugn på gammalt vis,
Beredd att lära vem som helst sin bästa exercis.

Det dröjde heller länge ej, förrn han den visa fick,
Ty bron sågs fylld med fiender i samma ögonblick,
De rände på, man efter man, men åt envar som kom
Gavs höger-om och venster-om, så att han damp tvärtom.

Att störta denna jätte ned var mer än arm förmått,
Och ständigt var hans närmsta man hans skygd mot andras skott,
Dock djärvare blev fienden ju mer hans hopp bedrogs;
Då syntes Sandels med sin flock och såg hur Dufva slogs.

”Bra bra,” han ropte, bra, håll ut, min käcka gosse du,
Släpp ingen djävul öfver bron, håll ut en stund ännu!
Det kan man kalla en soldat, så skall en Finne slåss.
Fort, gossar, skynden till hans hjälp! Den där har räddat oss.”

Tillintetgjort fann fienden sitt anfall innan kort,
Den Ryska truppen vände om och drog sig långsamt bort;
När allt var lugnt, satt Sandels av och kom till stranden ned
Och frågte var den mannen fanns, som stod på bron och stred.

Man viste på Sven Dufva då. Han hade kämpat ut,
Han hade kämpat som en man, och striden den var slut;
Han tycktes hava lagt sig nu att lida på sin lek,

Väl icke mera trygg än förr, men mycket mera blek.

Och Sandels böjde då sig ned och såg den fallne an,
Det var ej någon obekant, det var en välkänd man;
Men under hjärtat, där han låg, var gräset färgat rött,
Hans bröst var träffat av ett skott, han hade ren förblött.

”Den kulan visste hur den tog, det måste erkänt bli,”
Så talte Generalen blott, ”den visste mer än vi;
Den lät hans panna bli i fred, ty den var klen och arm,
Och höll sig till hvad bättre var, hans ädla, tappra barm.”

Och dessa ord de spriddes sen i hären vitt och brett,
Och alla tyckte överallt att Sandels talat rätt.
”Ty visst var tanken” mente man, ”hos Dufva knapp till mått,
Ett dåligt huvud hade han, men hjärtat det var gott.”

Läs dikten på Litteraturbanken.

Läs den långa dikten tillsammans, stanna upp vid ett par tillfällen och sammanfatta och återberätta. Ta gärna reda på den historiska bakgrunden.

Carl Snoilsky (1841-1903)

”På Värnamo marknad”

Vid Värnamo på marknaden
En aftonstund det var,
Då Per och Kersti bytte ring
Som troget fästepar;
Se’n skildes de att taga tjänst,
Envar med mod och hopp.
”Om sex år ses vi här igen” –
Så hade de gjort opp.

Och Per han kom till kyrkherrgårn.
Fastän hans tjänst var sträng,
Så slapp han att gå ut som knekt – –
Man tar ej prestens dräng;
Och Kersti hos befallningsmans
Fick sköta plog och harv,
Som blivit kvinnfolksgöra nu
I Carols tidevarv.

I sina träskor gingo de
Den tunga mödans stråt
Och rörde aldrig av sin lön
En enda kronans plåt.
”Om sex år”, så det hette jemt,
”Då blir det annat slag,
Då ha vi sparat samman nog
Att bygga hjonelag.”

Och tiden skred med snäckans fjät
Evininnerligen lång,
På många månader ibland
De tu knappt mötts en gång.
För dans och lek var ingen böjd
I dessa sorgens år,
Men efter väntans mulna tid
Vart sjetten gången vår.

Av ljuvlig oro brunno då
Båd’ ungersven och mö,
Från alla hagar kom en doft,
Det glittrade på sjö.
Utav ett vårregn tvagen nyss
Den späda grönskan log,
Och göken gol för fästefolk
Långt hän i dunkel skog.

Den arma svenska jorden nu
Sig gjorde riktigt grann
Och sken som utur tårar upp
Till lust för fattigman
Och strödde glada färgers prål
Längs varje dikes-vall,
Liksom i vintras aldrig smällt
Ett skott vid Fredrikshall.

Vid Värnamo på marknaden
De möte stämt, de två,
Bland magra stutar var ej svårt
Varann att hitta på;
Med rörelse och köpenskap
Det jämmerligt gått ned,
Fastän det sports att herrarna
Snart skulle göra fred.

Men prästgårds-Per han hade mynt
Och var så morsk och käck,
Och slantar hade Kersti ock
Uti sin kjortelsäck.
Med ögon strålande av fröjd
De satt sig i en vrå
Och klingade med pengarna
Och viskade som så:

”Nu vännen lilla” – sade Per –
”Är jag min egen karl
Och kan ta upp ur ödesmål
Det torpet efter far.
Med nitti daler fick jag ut
Min lön i kyrkherrgårn –”
”Och jag har sexti”, Kersti sad’,
”Då står man sig i Småln.

”Men hör du Per” – från Kerstis drag
Här leendet försvann –
”Den sortens pengar, som vi fått,
Jag aldrig lika kan.
De kallas nödmynt, säger folk,
Och det är visst och sant
Det kostat nöd att skrapa hop
Den styvern slant för slant.

”Men det är bara koppar, Per –
Med Görtzens gudar på
Och namn, som ingen kristen själ
Kan lära sig förstå.
Jag vore nöjd, om pengarna
Blott bure kungens bild –
Tänk Per, om smulan, som vi ha,
Rakt skulle gå förspild!”

”En stolla är du, Kersti lill’!
Mig klockarn bättre lärt:
Det är den höga kronans mynt
Och guld och silver värt;
Och denne krigsman, som du ser,
Med lejonet bredvid,
Så flink och färdig, är kung Carl
Just som han drog i strid.

”Nog är det rätta pengar du,
Det har ej någon nöd!
Ej kronan tar med svek och list
Från fattigman hans bröd.
Kom nu, så gå vi gladeligt
Att köpa till vårt bo
Båd’ slev och gryta, tösen min,
Och först och sist en ko.”

I marknadsbråket vandrade
De tu med muntert mod
Och tittade och prutade
På allt från bod till bod.
Då skar igenom folkets sorl
En röst av välkänt ljud ...
Hos Per och Kersti klack det till –
Här kommo onda bud.

I rock av blanka knappar prydd,
Med ämbets-näsa röd
Och stämma barsk, klev länsman fram
Och allmän tystnad bjöd.
Han öppnade ett tryckt plakat,
Och hastigt runt omkring
Slöt sig med häpna anletsdrag
En stum åhörar-ring.

Det var med *alldenstund, ithy*
Och mer av samma sort
Ett kungligt brev, där meningen
Så kunde fattas kort
Att kopparbiten, som i går
För daler gått och gält,
Numera gällde ingenting –
Och så var det beställt.

Så gruvlig dom i förstone
Ej Kersti fullt förstod:
”*I nåder* slöts ju skrivelsen,
Och drottningen är god!”
Men Per, som stod där blek, begrep
Omsider denna nåd:
”Ack nej du Kersti, stackars tös,
Här finns ej någon råd.” –

Vid Värnamo på marknaden
Det var en aftonstund,
Där vandrade ett fästepar
Med sorg i hjärtegrund.
Med bittert löje Per såg fly
Sin fagra lyckodrom,
Och bakom randig förklädssnibb
Flöt Kerstis tåreström.

De satte sig bland blommorna
På daggig åker-ren,
Bak fjärran skogar dunkelblå
Sjönk kvällens rosensken.
Emellan tallar steg en rök
Ifrån ett litet hem –
Ack, hoppet om en egen härd
Var slocknat ut för dem!

Det suckade så tungt i norr –
Det var en sorgegök,
Och djupare i förklä'ts famn
Då Kerstis huvud dök.
Så mångt bröst i Sveriges land
Hans dubbelsuck förstod:
Den ena tonen sade *sorg*,
Den andra *tålamod*.

Den starke Per han lindade
Om hennes liv sin arm,
Och veka ord sig bröto fram
Ur svallet av hans harm.
Så mild som månen över sjön,
Kom trösten till hans brud:
"Och finns för oss ej lag och rätt,
Så finns dock Herren Gud!

"Vi ha ju hälsan, hurtigt mod
Och raska armar tu
Och börja bara om igen,
Det är ej värre, du.
Vi ta oss tjänst, så får det bli,
Tills glatt en annan vår
Vi sätta bo och köpa kon,
Som ej vart köpt i år."

Han talte många andra ord
Av kraft och bergfast hopp,
Och Kersti mellan tårarna
Såg ur sitt förklä' opp
Och frågade med ögat ljust
Av kärlek och av tro:
”Så råkas vi om sex år då
På nytt vid Värnamo?”

Läs dikten på Litteraturbanken.

Läs dikten tillsammans med en kamrat och sammanfatta vad det är som händer och hur Kersti och Per blir drabbade. Vad är det som tröstar dem i deras besvikelse?

Ta reda på den historiska bakgrunden med Karl XII:s krig (Carols tidevarf), ”ett skott vid Fredrikshall” och nödmynten (med Görtzens gudar på).

Skriv om dikten till en novell, eventuellt överförd till idag.

”Christina”

I.

På sorggemakets svarta sammet
En solglimt faller från gardin,
I sneda strimman dansar dammet
Som pärlorna i ett glas vin.

I stormande och hädisk smärta
En kvinna finns här dag och natt.
Ett guldskrin med en hjältes hjärta
Hon tillber som sin enda skatt.

En liten flicka sammankrupen
På pallen dväljs vid hennes fot.
Det bor en sällsam glans i djupen
Av dessa stora ögonklot.

Hon vänder sida efter sida
I boken, som till jul hon fick,
Och Gustaf Adolfs segrar skrida

Förbi i Merians kopparstick.

Blott någon gång från bladen ilar
En flyktig blick, brådmoget klok,
Så kyligt undrande den vilar
På gråterskan i änkedok.

Nu knackar det på dörren sakta:
Försiktigt, tyst den låtes upp.
På tröskeln syns en man betrakta
Med forskaröga denna grupp.

Utöver kragens spetsar skjuter
Ett brett och tvärklippt, grånat skägg,
Den svarta silkesstrumpan sluter
Sig utan veck om kraftig lägg.

Sin hälsning med en hovmans vana
Till damen sirligt fram han bär,
Men något finns, som låter ana
Att det är han, som råder här.

Som svar han blott får tårefloder;
Till flickan med sin bok i knä't
Han vänder sig från hennes moder
Och kallar henne Majestät.

II.

Det är fest på Mälarstränder
Skott och jubel och trumpeter,
Vin-kaskader, äreportar,
Nya tyska härligheter.

Nyss den myndigvordna drottning
Förts högtidligt över torgen
Steg för steg på vita gångarn
Till den gamla Vasa-borgen.

Blanka skådepengar regnat
Bland de trogna Stockholms-borna,
Och vid ingången till slottet
Hästen tappat silverskorna.

Gråa murar halvt försvinna
Bak brokad och draperier,
Mellan kronor skimrar vasen,
Styv av gyllne broderier.

Nu ej mer den bleka kärven,
Som den stod på Uplands gården,
Men i rang med örn och liljor
Känd och ärad över världen.

I den stora vida salen
Under tronens purpurhimmel
Högt hon synes, segerjungfrun,
Ovan huvudenas vimmel.

Riksförmyndarna, de gamle,
Lägga i den ungas händer
Frukterna av tolv års bragder,
Makt och skatter, nya länder.

Framför trapporna till tronen
Rad av vita hjässor sänkes,
Som en silverkrusad dyning
Böjs vid strand, där vila skänkes.

Diplomatiskt och betänksamt
Söka främmande gesandter
Pejla varje blick, som strålar
Under kronans diamanter.

De i sina pannor välva
Re'n latinska orationer,
Där en hymn till Nordens Pallas
Höjs på alla smickrets toner.

Sluge statsmän, edra Herrar
Bedjen att sin oro kväva:
Tankar på ett baltiskt välde
Ej Christina föresväva.

Spetsen pennorna att skriva
Hem till edra kabinetter,
Att i afton Gustafs dotter
Ger den bästa av baletter.

Vårdslöst där mot pelarn lutad,
Skön och spotsk och missbelåten,
Står en yngling, vilkens hållning
Föga anger undersåten.

Det för hans skull är, som Stjernhjälm
Bråkat har sin svenska hjärna
Att till kvällens upptåg finna
Rim, som än mot udden spjärna.

Amaranth bak atlas-masken
Efter honom blott skall spana,
Liksom fordom på Endymion
Genom skyar såg Diana.

Där han skrider i gavotten,
Stolt och fri och obesvärad,
Skall han bära i sin ficka
Gåvobrevet på ett härad.

III.

Där en bro är kastad över
Bäckens smala silverband,
Där går gränsen mellan Sverige
Och den danska kronans land.

Bredvid pålen, blågult målad,
Väntande en barnflock står,
Deras trogna, svensklå ögon
Tindra under lingult hår.

De ha hört att drottning Kerstin
Skall förbi här inom kort,
Men de tro ej det är möjligt,
Att hon far för alltid bort.

Varför skulle hon dem lämna?
Hennes namn är dyrt och kärt,
Och en bön för hennes välgång
Var det första mor dem lärt.

Ha de ej för henne burit
En bedrövelse så stor

Förre sommaren, då länsman
Ut till knekt tog äldste bror?

Fick ej sedan far för skatten
Släppa till den ena kon?
Att hon reser bort för alltid,
Fatta ej de små vid bron.

Hela morgonen de plockat
Blommor, röda smultronbär
För att visa drottning Kerstin,
Huru högt hon älskad är.

Hör, nu rullar det i backen,
Och nu syns ett moln av damm.
Kring den tunga guldkareten
Skymta fjäderhattar fram.

Utur vagnen ljöd ett löje,
Skärande och kallt som stål,
Och en fru med mörka herrar
Talte utländskt tungomål.

Vagn och ryttare försvunno
Borta på den andra strand.
Vid ett slag av kuskens piska
Barnen korgen släppt ur hand.

Blommorna i landsvägsdammet
Andades sin sista doft,
Röda smultron lågo spilda
Liksom hjärtestänk i stoft.

Drottning Kerstin, drottning Kerstin
Sveriges famn nu sluter sig,
Sverige, där jämväl den minste
Velat ge sitt blod för dig!

IV.

Vi blir i viskning varje ord förnummet?
Vi dessa smygande och tysta fjät?
På sin förvandling väntar här i rummet
Ett stackars ensamt, jordiskt majestät.

På vissnad panna stora pärlor glida,
Men själen är att släppa stoftet sen
Och ryggar än för språnge i det vida,
Som droppen skälver ytterst på en gren.

Och dock det bör ej kännas tungt att vandra,
Se'n lycka, makt och ära gått förut.
Du är så arm, Christina Alexandra,
Då skådespelet lider mot sitt slut.

Med klangen av ditt sista guld förstummad
Vart smickrets flöjtton, dina skalders röst.
Nu dör av legda främlingar försummad
Hon, som sin tron haft rest i svenska bröst.

Hon hör ur töcknet av en dunkel dvala,
Hur re'n man skiftar hennes egendom,
Hur kardinaler lågt och ivrigt tala,
Hur klockor ringa i det stora Rom.

Än nattens febersyn alkoven fyller,
Se, hur de skymta i varandras spår,
Allt från den höge med ett blodigt kyller
Till glömda tjänare från späda år.

Och nu en landskapsbild – med friska björkar
En fager åbrädd vid en liten bro.
Den andra stranden skugga djupt förmörkar.
Hit kom väl aldrig hon förut? Dock jo!

Ur skuggan vill hon åter över spången,
Här hejdas hon av en osynlig hand.
Men hör den ljuva, underbara sången,
Som klingar från den ljusa, gröna strand!

Nej, detta är ej någon dröm. Vem vågar
Att sjunga utanför trots strängt förbud?
Ur dvalans slummer plötsligt väckt, nu frågar
Den döende, vad det väl är för ljud.

En nordisk studiosus blott, de svara,
Som vilat sig på trappan här helt kort,
Sin morgonpsalm han börjat sjunga bara,
Men om hon vill, han strax skall visas bort.

Han stör mig ej, han stanna må! hon säger
Och sjunker vaggad av den enkla ton
Med slutna blick tillbaka på sitt läger.
Vad det blev ljust! Hur kom hon över bron?

De röde präster viska med varandra
Och fatta forskande en kallnad hand.
Vid svenska ljud Christina Alexandra
Förts över bron till obekanta land.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Läs om drottning Christina som bakgrund till dikten. Samtala om vad läsaren får veta om henne i dikten. Hurdan är hon som person? Hurdan är hennes situation? Skriv en personbeskrivning av henne.

I fjärde strofen står det att hon tittar på Merians kopparstick. Det är en serie kartor som finns på Riksarkivet.

”I Ryssland”

Den ryske bonden lämnat sin plog
Och lurar med hand på hane.
Ett skott ur löven i skymmande skog
Blir svenske kungens bane.

Se’n soluppgången de dragit förbi,
De långa, mörka kanoner,
Med blanka kyrasser gult rytteri,
Till fots de blå bataljoner.

På blöta vägar vid hästars tramp
De tunga vagnarna rassla,
Där skramlar betsel, där klirrar pamp,
Och kvistar knäckas och prassla.

Vid eftertruppen, där faran är,
Och bakhåll på snåren glänta,
Där följer Carl sin tågande här,
Där är han säkrast att vänta.

Giv akt, där spränger en smärt och lång
Gestalt, som fienden känner.
Liksom en kattlo hukad till språng

Sin hane bonden spänner.

Vid ögat redan han bössan höll,
För hjälten rågat var måttet,
Då i det samma ett höstlov föll
För siktet och hindrade skottet.

Bland bladen drog en isande fläkt,
Som komme Vintern, den kalla,
Som sade dess susande andedräkt:
Än får ej den mäktige falla!

Först vill jag andas frost på hans krans
Och rost på hans härdade klingor,
Först vill från stäppen jag hämta till dans
De vita, yrande flingor.

Hans fall på ärans och segerns höjd
Ej båtade Ryssland, mitt rike;
Först måste jag bädda i snön med fröjd
Den här, som ej hade sin like.

Läs dikten på Litteraturbanken.

”Hemkomsten”

Det blåser en bitande nordanstorm,
Och drivorna växla beständigt form.
På slätten än bar och än överyrd
En vandrares ensliga färd är styrd.

Nyss syntes han icke om vägen viss –
Nu rätar han sig i sin blå kommiss
Och trampar åstad som på krigarstråt,
Som virvlade trummor i vindens låt.

När skymningen faller så tung och grå,
Ej tindra på fästet de stjärnor små,
Men bygden, med skimmer från stuguknut,
Då breder sin stjärniga karta ut.

Den spejande vandrarens skarpa blick
Rådfrågar i fjärran var strålig prick –
Ej alla, han mindes, dock tända sig,
Ty härdar ha släckts i det långa krig.

Nu sänker sig natten, en kolsvart korp –
Då lyser det svagt i ett litet torp;
Men vandraren hejdar sig, plötsligt varm,
Och hjärtat är skälvande i hans barm.

Där är det – därborta vid skogens rand –
Det ringaste hemmet i Sveriges land,
Där har han sin barnblick ur vaggan höjt,
Där har han som yngling på åkern plöjt,

Där tog efter fader han kronans rock,
Där fäste han henne med ljusgul lock,
Den leende Anna med grop i kind –
Han ser henne ännu vid kyrkogrind!

På söndagen vigdes de hop av präst,
På måndagen kom där ett bud till häst,
Som bragte ett brådskanie: i gevär!
Till Polen att stöta till kungens här!

Från bruden den unga då vek var ros.
Den morgon med truppen han drog sin kos,
Hon packat hans ränsel och sväljt sin tår –
Han mins det som hade det skett i går.

Se'n dess genom Ryssland han trumman följt,
Där isiga skurar och blodregn sköljt,
Han vadat i strömmen vid Holofzin,
Som piskades skummig av kulors vin,

Han stått vid Poltava bland bröders lik
Och värnat sin fanas förslitna flik,
I tretton år fånge vid Volgas strand
Han hörde från hemmet ej minsta grand.

Så blev han då fri. – Över Stockholms torg
Ledsagades han till kung Fredriks borg.
Där fick han en daler, en sprittny skrud,
En nickning: "min gosse, gå nu med Gud!"

Till hemmet, till hemmet blott bar hans väg:
"Hur är det med Anna på torpet, säg?"
En mötande bonde på ensam led
Han sporde, men kunde ej få besked.

Nu träder han inom sitt rå och rör,
Med handen på låset han hör och hör.
Han släpper det åter. Som barnet svag,
Han står med arbetande anletsdrag.

En suck utur djupaste hjärtegrund,
I tretton år sparad för denna stund –
Och böjd över murknande fönsterpost,
Med läpparna tinar han rutans frost.

Han ser, när det flämtar från spisens vrå,
Det målade skåpet med årtal på,
En fällbänk av furu, helt rätt och slätt,
Ett träsnitt på väggen – kung Carls porträtt.

Han ser i ett endaste ögonblick
Sin torftiga stuga i gammalt skick,
Allt återfinns, ända till bössans spik –
Men kvinnan vid vaggan – vem är hon lik?

Är detta skön Anna? Från forna dar
Hon har sina ögon, de fagra, kvar;
Men eljest hur åldrad, hur tård och arm!
Nu bjuder hon barnet en vissnad barm.

Och mannen, som sitter och binder not,
Är fiskarens Jan med sin lama fot.
Då gråhårsmän rycktes till härens led,
Han skontes som krympling och slapp gå med.

Allt mattare skenet sig göt från spis,
Än vandrarn stod kvar som en bild av is.
I tretton års trældom hans tanke gick
Med frågor till hemmet – nu svar han fick.

Snart glimmar en gnista ej mer på håll.
Han lämnar i mörker sitt gamla tjäll.
Vart styrde han kosan? Du spörja får
Den nordan, som yrde igen hans spår.

Om morgonen tidigt, är sägen sann,
Den fattiga Anna förvånad fann
En påse med slantar vid låset fäst,
På botten en daler – en sällsynt gäst!

Läs dikten på Litteraturbanken.

Här skildras hur Karl XII:s krig har påverkat den indelte soldatens liv. Ta reda på den historiska bakgrunden, som skildras i diktens första tretton strofer. Från strof 14 fylls raderna med starka känslor och soldaten fattar ett beslut. Diskutera vad han gör och vad hade kunnat göra istället.

”Slottsherren”

Välkommen käre herre min,
Ej Moskofs fånge mer!
Vi väntat här år ut, år in,
På freden och på er.
Er fogde hälsar eder glad
På gammal trofast art,
Och godsets folk står här i rad,
De få, som kriget spart.

Väl möta er vid första steg
Betryck och fattigdom,
Väl ligger osådd mången teg,
Och mången gård står tom,
Men hjärtan klappa varmt och gott
Inunder sliten dräkt
För er, det sista ädla skott
Av älskad husbondsläkt.

Vi veta, att som karlakar!,
Där striden hetast stod,
För oss och salig konung Carl
I vågat liv och blod.
Som en brunlockig ungersven
I lemnat fädrens slott;
Ert hår, då nu vi ses igen,
Sibirien gjort grått.

Hur ville vi ej glatt er syn
Med fält av gulnat korn,
Med flaggor, bortom skogens bryn,
Från edra stolta torn!
Ack herre, tyngst av allt det är
För mig att tala om,
Hur hit till våra Roslagsskär
Den grymme härjarn kom.

Vad skada här han bragt åstad
Från grinden ej vi se
För dessa täta gröna blad
I åldrig lind-allé;
Men bakom den är allt i grus –
En brandmur, svart av rök,
Står ensam upprätt av ert hus
Se'n ryssarnas besök.

Då fienderna seglat av,
Vid brandens gny och brak
Jag in i brasan mig begav
Att rädda blott en sak.
Jag ryckte från rustkammarns vägg
Er stamfars fältherrsvärd
Och kom, fast svedd i hår och skägg,
Med det ifrån min färd.

Vill Gud, skall jag få se er hand
En gång det draga käck
Till hämnd för vårt beträngda land
Och moskovitens skräck.
Men tills den kommer denna stund,
Klenoden pryda må
Er borg, som snart på gammal grund
Ur askan upp skall stå.

De gode bondemänner här
Ha grundat ut ett sätt
Att visa eder huru kär
De alltid haft er ätt:
De bedja som en gunst allen
Att för ert nya slott
Få fälla timmer, bryta sten,
Mot halv dagspenning blott.

Den gamle slöt. De hunnit fram
Till öde, mörk ruin.
Bland grus och spillror allvarsam
Stod hemvänd carolin.
Vid härjad härd för Sveriges son
En bild rann upp i håg
Av landet, han drog ut ifrån,
Och det, han återsåg.

Hans blickar vilade därefter
På folkets tysta flock,
En skara barn och gubbar mest
I lappad helgdagsrock.
På magra kinder hungerns spår
Förtydas kunde ej.
Ur slottsherrns öga brast en tår,
Han sade: vänner, nej!

Slikt offer tar jag ej emot
För denna stenhops skull,
Så länge obrukt finns en fot
Av mark för skördegull.
Jag reser nöjd mitt enkla tak
Av svensk och kärnfrisk fur;
Det blir dock yppiga gemak
Mot dem, jag sist kom ur.

Det vore skam, om i vår nöd
Mig snärde högmod's garn.
Jag vill se kinden åter röd
På dessa bleka barn.
Den kraft, vi räddat, är för god
Att gå till sådan gärd;
Jag lärt, vad folkets svett och blod
Och vad dess fyrk är värd.

Hav tack, min trogne fogde du,
För klingan, som du frälst!
Av ägodelar var den ju
Vad jag bevarat helst.
Sin bästa ära fick från den
Det slott, som sjönk i stoft;
Med klingan följer äran än
Till hem med lägre loft.

Från gyllne högsal svärdet ned
Till furuväggen gått;
Vårt gamla Sverige lär väl med
Få dela lika lott.
Men om ej mer som förr i glans
Till fjärran land det bär,
Vi äro närmare till hands
Att akta våra skär.

Tillräckligt blod för all min tid
Jag sett förspillt i mull
Och längtar bygga upp i frid
Vad hemma revs omkull.
Om stolta namn från bragders dar
Här ordats mer än nog;
En är vår äldste ättefar,
Hans vapen hette plog.

Av ärlig Dannemora-ätt,
Dess järn i åkern skär
Så djupt som svärd och bajonett
I en fientlig här.
Dess börd att pröva längtar jag
Mot ogräs och mot nöd,
Jag längtar se de säkra tag
För självbestånd och bröd.

Läs dikten på Litteraturbanken.

I denna dikt beskrivs en hemkomst från Karl XII:s krig, men i en annan samhällsklass än i dikten "Hemkomsten". Här är det slottsfogden som hälsar välkommen. Diskutera erbjudandet slottsherren får från traktens bönder och hans argument för sitt svar i diktens sista sex strofer.

"Carolus Linnæus"

Ett hundraårsminne, den 19 Jan. 1878.

Gamla Sverige, mins du ännu förra seklets morgonväkt?
Mulen morgon, blodig morgon: hjältekungens värja bräckt,
Härrar slagna, fästen tagna, ångestfull ur folkets själ
Till den fagra storhetsdrömmen ett förtvivlat, vilt farväl!

Svea-moder, van att sända ut i kyller och bantler
Sina segerglada söner under svajande banér,
Nu hur ängsligt intill barmen tryckte hon de sista få,
Medan vinden drev från skären mordbrandsrök till varnlös vrå!

Fred! det ljud från bleka läppar – från förblödda hjärtan: fred!
Ack, men i de öppna såren som av eldrött järn det sved:
Ur den mång-indelta skölden freden bästa fälten slet,
Nu vårt Leipzig och vårt Narva skulle bli vår magra vret.

Strider hårdare än fordom under Torstenson och Horn
Blott för att ur gråstensbacken tvinga några glesa korn!
Världens stolta gång därute fattigfolket mer ej rör,
Seger, makt och ära borta – vad finns se'n att leva för?

Intet stort att skåda upp till! Rådlöst råd och dådlös drott –
Carlars ätt ifrån oss tagen – vaggan tom på Stockholms slott!
Ingen knubbig lejon-unge hälsar festkanonens dån –
Ingen Carl! – Jo, Carl han heter, ringe Smålandsprästens son.

I den djupa furuskogen hur det susar underbart!
Skogen ensam ej förtvivlat, har det forna lynnets art.
Lärkans sång sig överbjuder, rosen glöder mer än förr,
Och med bruna ögon pilten blickar ut ur stugu-dörr.

Bäddad sitter han i grönska, fjäriln fladdrar kring hans knän,
Älgen skrider som en drömsyn bakom smärta tallar hän,
Ödemarkens bleka flora i sin blyghet gärna tål
Barna-ögonen som vitnen vid små blomster-giftermål.

Detta barn, det är Linnæus. Fast han kom av ”stubbig rot”,
Skall hans minne, längst av Nordens, glömskans böljor stå emot.
När vart land på sekel-dagen än av detta namn är fullt,
Stämman våra hjärtan möte vid det ringa Stenbrohult.

Där han lekte – där han älskat varje liten tuva grön,
Kärleken till hemmets torva fostrat först de stora rön,
Dessa lagar, lika klara för ett strå i Värends mark,
Son för Söderns underblommor i den rike Cliffords park.

Svea, för den karga näring, som du gav ur sinad barm,
När har dig en ättling lönat med en tro så ren och varm?
I naturens trenne riken då han stod som drott, Linné,
Kronorna han sonligt lade ned för andra kronor tre.

Under tunga sorgedagar steg han fram, naturens tolk,
Bragte stolthet, ljus och glädje till ett armt och provat folk.
Nu det tröttnade att stirra hopplöst på ett brustet svärd,
Ty en blomsterlindad spira bjöd på bättre ledungsfärd.

Inga skepp med män och vapen lägga ut från skärgårdsberg
För att göda sunnan-kusten med vår sista must och märe
Blott till vetenskapens rymder står den nye Carls begär,
Dit styr tankens djärva segling, dit idéers segerhär.

Till oblodiga triumfer bröt han oss en stråfull led,
Skapade med tålig forskning, där det vilda mod rev ned.
På en grundval fast och säker han vår ära återbyggt,
Sedan Riddarholmens krypta sig kring bragdstorheten lyckt.

Skilda folk och zoner fira nu hans minnes sekeldag;
Sveas gamla modershjärta klappar med allt högre slag,
Och en stilla viskning smyger ur ett rört och tacksamt sinn':
Minnet tillhör hela världen, men han var min son, blott min.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Dikten skrevs till 100-årsminnet av Carl von Linnés död. Hur beskrivs tiden kring år 1707 då Carl von Linné föddes? Vad är den historiska bakgrunden? Hur beskrivs hans uppväxt? Pojken Carl och hans kommande betydelse för Sverige jämförs med andra betydande små Carlars. Hur då?

När dikten skrevs år 1878 hade Sverige genomgått ett antal decennier av radikalt förändrad utrikespolitik. Hur märks det i dikten? Vilka nya ideal för Sverige får Carl von Linné representera? Dikten avslutas med orden "Minnet tillhör hela världen, men han var min son, blott min". Vad kan diktaren ha menat med det?

Här är några böcker för barn och ungdomar om Carl von Linné som kan läsas som bakgrund till denna dikt:

Ahlander, Dag Sebastian, *Blomsterkungen: en bok om Carl von Linné*, 2006.

Bergqvist, Karin, Grimbergsson, Sara, *Carl von Linné – pojken som inte slutade samla*, 2007.

Bergström, Maria, Jönsson, Niklas, *Sara Lisa och Linné: ett äventyr bland blommor och bin*, 2007.

Borg, Inga & Hald, Fibben, *I naturens riken: Linnés barndom och ungdom*, 1979, ny utgåva 1989.

Borg, Inga & Hald, Fibben, *I naturens riken: Linnés liv och verk*, 2005.

Hallbert, Britt-Marie, *Linné och hans resor 1*, 2002.

Hallbert, Britt-Marie, *Linné och hans resor 2*, 2003.

Israelsson Willman, Christina, *Carl Linnæus utforskaren: berättelsen om en världskändis*, 2007.

Sidenblad, Cecilia, *Min pappa Blomsterkungen*, 2007.

”En afton hos fru Lenngren”

Vid Svenska Akademiens hundraårsfest.

I.

En kväll i gamla Stockholm – regnets sus
Och höstens mörker väcka tunga tankar.
I gatuslasket sprids ett dimmigt ljus
Av sjuttonhundranitti-talets dankar.
I blåsten skylten gnisslar på sin stång
Och vandrarn söker tak med hastad gång.

Karosser rulla av till assemblén.
Nu är det tid att stänga – krämarn menar,
Men ser i fönstren mitt emot ett sken
Igenom några almars nakna grenar,
Som in i saln sin sommarskugga brett
Beridarebangatan tjuogoett.

”Hos Lenngrens är det främmande i kväll!”
Förnumstigt yttrar han till sista kunden,
Och hon, en ärbar sextiårs mamsell,
Blir kvar på tröskeln, trots den sena stunden.
”Är det assessorn, han med frun kanske?” –
”Jaha, hon köper socker här och thé.” –

”Det sägs hon skriver?” – ”Ja, nog är hon kvick
Och bara äkta prima-vara tar hon
Och allt skall vara noga på en prick,
Och som ett dockskåp fint i köket har hon.
Vad allting kostar, hon på öret vet,
Men aldrig knusslar hon en smul för det.”

Det där ha grannarna på reda hand; –
Men herrn i vagnen andra tankar hyser.
I sobelpels, med stjärna och med band,
Han ser i förbifarten, var det lyser –
Och strax det rycker till av obehag
Uti hans gula Reuterholmska drag.

Däruppe finns en liten värld för sig,
En fristad för satirens, skämtets vänner. –
”Ifall man skrattar, skrattar man åt mig!” –

Så "ljusets fiende" instinktliskt känner.
Den krets, som slog ett slag "för sunt förnuft",
Än hos fru Lenngren andas hemmets luft.

I maktlös harm, att ej han storma kan
Den höjd, där snillet firar sina lekar,
Han rullar bort och stänker ner en man,
Som mellan högarna och pussen tvekar.
Ond och bestört, damaskerna beser
Den överstänkte – men vad nu? Han ler!

"Just vid fru Lenngrens port – det var besatt!"
Vår man av obetvingligt löje livas
Vid plötsligt minne av *Cornelius Tratt*,
Som också brukat i damasker trivas.
En ringa sak, ett flyktigt ingenting
Får tanken fångad i en magisk ring.

Ett namn, ett ord! Figur uppå figur
I blinken syns: – där kommer hela släkten
I pudrad piskperuk, i uppsatt tur,
I stor panier, i nationella dräkten, –
En brokig vauxhall, full av djärv komik,
Av saftig färg och levande plastik.

Han känner dem, han sett dem allihop: –
Helt styv i sin robrong den goda tanten,
En skälmsk kusin med musch vid kindens grop,
Och gamle onkeln sedan – rädd om slanten! –
En kvinna, själv från världens ävlan skild,
I några penndrag ger sin samtids bild.

Ack, tiden är av en så trumpen ton,
Har nyktrat till från Gustafs glädjefester.
Själv svärmeriets stora illusion
Uti en pöl av blod gick ned i väster ...
Upplysning, frihet – hit de fört alltså!
Man suckar trött och tar sitt ok uppå.

Om i den lund, som sången övergav,
Ett eko väcks, – det är, när hjärtan brista:
Guitarrn är stum på Bellmans fattiggrav,
Den sprungna bågen läggs på Kellgrens kista.
Då är det *hon*, som fångslar land och stad
Med några visor i ett tidningsblad.

Hon, vilken få ha sett, än färre känt,
Hur med en rad hon klarar trumpna miner!
Idyllen, – värre är det ej bevänt, –
Har evigt plats, jämväl ibland ruiner,
Och, kära landsmän, – sen er blott omkring:
Hur mycket löjligt finns på jordens ring!

Hur varje ord i minnet fastna vill!
Den är som kardborrn, denna kvicka meter,
Och halva Sverige kan den utantill,
Förrän man frågat, vad författarn heter.
När Ryktet sist gör officiellt besök,
”Är inte hemma”, svaras från ett kök.

Vad ställning har hon? – En assessor-frus,
För dem som sälja socker, thé med mera, –
För några är hon damen, i vars hus
Gustavianer komma och frondera, –
För den, som älskar Sveriges ädla sång,
En diktens stjärna utan nedergång.

Här står nu denne man, i regn och höst,
Med blicken fäst på våningen däroppe.
Där dväljs den dolda, som till fröjd och tröst
I tidens malört mängt en nektardroppe.
De lycklige, som äro där i kväll
I snillets och den goda smakens tjäll!

Han dröjer ännu, fast det blåser kallt,
Och ser, hur ljusen tindra klart i taket.
Är lyckan god, han varsnar en gestalt,
En rörlig skuggbild innerst i gemaket;
Men minsta skymt ej föll på spejarns lott –
Hon unnar världen sina sånger blott.

II.

På gatan faller regnet mörkt och stritt;
Men inomhus man glömmer själva tiden
Bland förmaksmöbler, målade i vitt,
Med tyg av grönt och lilas-färgat siden.
Ett par små Hilleströmska tavlor där, –
Här en albaster-byst utav Voltaire.

Ett pryddigt brickbord. Bredvid sockerskåln
Ett thékök sorlar trevligt, silvret lyser.
Utur ett litet aromatiskt moln
Värdinnans öga över kretsen myser,
Och Chinas dryck i koppar från Rörstrand
Får högre smak som skänk av hennes hand.

Värdinnan – är hon ung och vacker då?
I denna krets, den bästa Sverige äger,
Ej någon tänkt att giva svar därpå –
Så står hon hel för dem, i vad hon säger.
En medelålders fru, om ni så vill,
Ej hög till växten, fyllig ock därtill.

Inunder grekisk bindel hårets flod
Kring hennes hjässa bucklar sig i vågor,
Som litet puder, efter dagens mode,
Strött askfärg över – aska släcker lågor.
Här halp det icke – elden bryter fram
I ögon spelande av epigram.

Det fina, vita hullet kläder gott
Den arm, som rör sig där i thébordsstöket,
Den hand, som bläckspår aldrig nalkas fått,
Så litet som en musch av sot från köket.
Fast hennes sånger över landet gå,
Carl Peter Lenngren lider ej därpå.

Han anses kärv: – ett ord är lätt till hands
Vid världens dom, men här i husligheten
Den blick, som vilar trygg och nöjd i hans,
Ej vittnar alls om "huldhet i förtreten".
I afton är den hedersmannen glad:
Hon åter har en godbit för hans blad.

I gästfritt hem de adertons förbund
Är denna gången företrätt av fyra, –
En krets, som blivit husvill i den stund,
Då gallsjuk Reuterholm uti sin yra
På sångmör hämnats för ett modigt ord. –
Nu hålles sammankomst vid detta bord.

I laget Gyllenborg är ålderman,
En äldre skolas vördnadsvärda minne.

Hans sång om "själens styrka" blekna kan,
Men aldrig förebilden i hans sinne.
Hans lugna höghet har ock sitt behag
Som solen på en molnfri vinterdag.

Hans granne, Leopold, re'n hunnit med
En artighet till var och en i rummet.
Det hör nu en gång till, – det är hans sed
Att först så där av bågarn blåsa skummet,
Förrän han ger ur konstfull gyllne skål
Sitt snilles rätta vin i rågat mål.

Så Rosenstein – det bästa hjärtelag,
Det klaraste förstånd, som ödet tvungit
In i en tung gestalt med grova drag;
Och Silverstolpe, nyttans skald, som sjungit
"Medborgarns" lov och med sin frisinhet
Nyss väckt på höjderna så stor förtret.

I glättigt samkväm ilar stunden bort,
Man ömsom skämtar, ömsom allvar språkar.
Med något infall, träffande och kort,
Värdinnan ofta sakens kärna råkar, –
Men blott i förbigående, helt blygt och lätt,
Och liksom vädjande till högre rätt.

Re'n uppbrottstimmen nalkas. Nio slag
Förtonande ifrån pendylen dallrat. –
"En bön till vår värdinna vågar jag" –
Tar Gyllenborg till orda – "Lenngren skvallrat.
Förunna oss ert nya stycke nu!
Den glada festen – så är titeln ju?"

Skaldinnan får ej neka. Hennes man
I lovlig stolthet redan sagt för mycket.
Med purprad kind, med röst, som långsamt vann
Sin stadga åter, nu hon läser stycket:
Vad täck skalkaktighet, vad ömt behag
Och dock vad breda, säkra penseldrag!

En lantlig fest, där oskuld, barnaskön,
Med jordisk glädje står så väl tillsamman
Som fatens rosor, lille Görans bön
Med nyckelharpans surr och folkets gamman.
Hur stormar grusande kring världen gå

Än ryms i Sverige mången lycklig vrå!

Hon slöt att läsa. Kretsen lyssnar än
Tyst inom sig till ljud från flydda vårar,
Då Gyllenborg sig reser upp igen, –
Hans blick är blank av återhållna tårar.
”Tack!” – säger han, den vita hjessan böjd –
”Jag vet att Kellgren skulle lett av fröjd!

”I namn av Gustafs sprängda skaldförbund
Vår tack för än en afton, ljuvligt gången
Bland alla gratier på fridlyst grund!
Tack och farväl – än lever svenska sången!”
Värdinnans hand man har till avsked kysst,
Och snart är hela huset mörkt och tyst.

Ur första våningen det ljus försvann,
Dit sene vandrarn blickade så gärna.
Den afton kom, då aldrig mer det brann,
Och blott från minnets valv en stilla stjärna
Såg ner på all den dårskap, all den flärd,
Som endast byta namn i samma värld.

Men denna stjärna från en svunnen tid
Nu hit till oss sin fina ljusflod skickar;
Bland mörka moln, bland brytningar och strid,
Vi möta hennes goda, svenska blickar.
Den egna härdens ro och löjets rätt
Hon hävda vill för dagens mulna ätt.

Den ädla taffelrund, som hon höll kär,
Förgäter henne ej vid sekelfesten.
Till minnens högtidståg jag frambesvär
I dag den älskade, den skygga gästen;
Men ack, hur svag den skuggbild, som jag fått!
Hon skänkte världen sina sånger blott.

Läs dikten på Litteraturbanken.

I denna hyllningsdikt till Anna Maria Lenngren finns många anspelningar på hennes egna texter, framför allt dikter. De finns här i vårt urval av äldre svenska dikter.

”Den gamla fröken”

En liten ensam gosse, tyst och blyg,
Som ej fått tumla i den gröna hagen,
Jag satt bland böcker i en fönstersmyg,
När jag från skolan hade lov för dagen.
Den unga fantasiens alkemi
Förvandlade den värld, jag levde i.

Mitt över gatan låg ett åldrigt hus,
Som huvudroll i mina drömmar hade,
För gasthistorier jag utan krus
Den hemska skådeplatsen dit förlade.
Ett anlete med bleka, vissna drag
Där stundom mötte mig. Då ryste jag.

Bland bilder från fru Lenngren och Fryxell
Steg som en elak fée ”den gamla fröken.”
På hennes rullgardin jag såg var kväll,
Hur skuggor skymtade som mörka spöken.
Där speltes på klaver emellanåt
Så sällsamt sorgligt, att jag föll i gråt.

Tog mig vid handen så en vacker dag,
I ordning att gå ut, min vårdarinna:
”Den gamla fröken fattat stort behag
Att dig i fönstret jemt vid läxan finna.
Hon bjudit oss att hälsa på hos sig
Och lovat mycket vackert visa dig.

Jag bad få slippa, men det halp ej alls,
Och genast vi begåvo oss på vägen.
Jag kvävde snyftningen uti min hals
Och trädde in, förfärad och förlägen.
På mattan höll jag blicken envist sänkt;
Då ljöd en röst – den var ej som jag tänkt.

Den klingade så varmt, så milt och gott,
Och i ett nu min fruktan var försvunnen.
Två ögon logo själfullt himmelsblått
I öppen strid med skrynklorna kring munnen,
Och själva skrynklorna, vad voro de?
En mask förrådande en vänlig fée.

Det låg ett fångslande jag vet ej vad
I denna hållning, rak trots årens börda,
I denna hy, lik vita rosenblad

Av första frostens andedräkt berörda.
Från flydda vårar minnets doft fanns kvar
Omkring gengångerskan från Gustafs dar.

Den boning, som jag fyllt med nattlig skräck,
Jag kunde icke nog bese, beundra:
Möblering utan stoftkorn eller fläck,
I stort och smått en bild av sjuttonhundra,
Med bronsbeslag allt vördigt och bastant,
Från gamla kopparstick mig välbekant.

Klaveret, som jag hört så många gång,
Stod där i vrån, i vitt med nött förgyllning,
Notställarn bar en nu förgäten sång,
I gulnat bläck en sirligt skriven hyllning.
Det var "vid vassen av den krökta ström" –
En ton, som följt mig ända i min dröm.

På hyllan, lysande i franska band
Och högröd snitt, liksom i högtidskläder,
Gustavianska skalder trängdes bland
Dalinska tidens folk i simpelt läder.
I vitterhet den gamla höll sig nöjd
Till dem, som gjorde hennes ungdoms fröjd.

På väggen tavlor! – Farfar i peruk
Med harnesk över gula kyllerrocken,
Ett rytterianfall – en mörknad duk
Med Lembkes svarta häst i främsta flocken,
Pastellporträtt i bleknad härlighet –
Jag tröttnade ej fråga: "vem är det?"

I målad miniatyr, i drivet vax,
Jag redan visste många likhet läsa:
På vinlöfskransen røjdes Bellman strax,
Och stackars Lidner på sin stora näsa.
Av häpen vörtnad stod min mun på glänt,
Då fröken sade: "Jag dem sett och känt."

"Fru Lenngren då och Kellgren?" – "Också dem".
Nyfikenheten intet kunde mätta.
Re'n stunden inne var för att gå hem,
Och än alltjämt det hette: "ack, berätta!"
Knappt lämnad var den tröskel, som jag skytt,
Förr'n hågen brann att komma dit på nytt.

Besöket gjordes om en annan kväll;
Allt var sig likt, blott ännu mera roligt.
På böcker och på tavlor såg jag säll
Och till den goda féen mig smög förtroligt.
Till namn från fordom jämt jag återkom,
Och alltid hette det: "ack, tala om!"

Hon gjorde så – dock icke mitt begär,
Fasthellre minnets makt hon lyda tycktes,
Och stundom bortom barnets trånga sfär
Berättelserna ofrivilligt rycktes,
Som på det stilla vattnet, vid ett kast,
Allt större ringar vidga sig i hast.

Men om jag också icke allt förstod,
Så tacksam lyssnare man funnit sällan,
Så helt jag levde i en period,
Som låg med ljus och dunkelhet emellan
Den nittonde Augustis morgonsol
Och nattens blixtnur Ankarströms pistol.

Hon skildrade, hur glädjen själv steg ned
På flyktigt gästbesök till frusna zoner,
I "Postens" spalter Kellgrens löje stred,
I fria luften lekte Bellmans toner.
Av grace och kvickhet, levnadslust och mod
Allt sjöd och spelte som en vårlig flod.

Och konungen – vem återge förmår
Hans ögas strålblick och hans sneda panna,
Teaterlagrarna i pudrat hår
I sällsam blandning med de äkta, sanna!
Hans ålder, ack, med flärd och split och strid,
Var dock vår sista svenska storhetstid!

"Jag minns", så sade hon, "den morgonstund,
Då Gustaf steg ombord på skärgårdsflottan.
Från Holmen dundrade av hjärtans grund
Vid hurrande och jubel övermåttan,
Och tårfullt viftande tog aldrig slut
För var galèr, som vimplad lade ut.

"Jag ser mång ungersven vid skottens ljud
Med hurtigt grepp i tåg och tackel klänga,

Som avskedshälsning till en mor, en brud,
En plumagerad hatt bland krutrök svänga.
Jag ser för mig så mången, mången, som
Från Viborgsviken aldrig vände om.

”På stranden stod jag, klädd ännu till bal.
Jag dansat på redutten hela natten,
Där flödat glödgat vin och vankats tal
För hjältarna på väg till finska vatten.
Min blick i tårar hän mot skeppen gick –”
Hon teg med ens. Ej mer jag veta fick.

Jag märkte stunden ej för frågor gjord,
Men mina ögon min väninnas följde
Bort till en medaljong på hennes bord,
Där hennes sticksöm den till hälften höljde.
Jag mindes, att jag undrat vem det var,
Fast då mot vanan icke jag fått svar.

Till böckerna jag tyst mig undan drog
För att ej störa hennes sorgsna stämning,
Men hur i dem jag bläddrade, betog
Till sist mig själv en liknande beklämning.
Om läxor stammade jag fram ett skäl,
Steg upp och tackade och bjöd farväl.

Visst hade jag min gång dit om igen,
Och visst var fröken som hon brukat vara
Mot den, hon kallade ”sin lilla vän”,
Beredd att ständigt på hans frågor svara,
Men likafullt jag var och blev försynt
Att be om slut på vad hon påbegynt.

Och tiden gick – från ferier återvänd,
Se’n några veckors frihet jag fått smaka,
Jag var som vanligt hemma i min gränd,
Hos min syntax och themabok tillbaka,
Då oförmodat sorgebudet ljud:
”Du vet, att fröken mitt emot är död.”

Ner på Cornelius föll en droppe klar,
Hur än jag kämpade att gråten svälja.
Det sades, att om Onsdag åtta dar
Man ämnade att på auktion försälja
Den gamlas tavlor, bo och husgeråd.

För mina öron lät det som ett dåd.

På förevisningsdagen dit jag smög.
Hur var det fina, vita golvet smutsat!
Var möbel rubbad var, och i en hög
De kära tavlor man mot väggen skjutsat.
För simpelt skämt de voro föremål –
Och i sitt harnesk farfar fått ett hål.

Det bo, som hållits hop av aktsam vård,
Hur skulle nu det skingras i fragmenter!
En klädstandsfru slog till ett falskt ackord
Uppå klaverets dammiga tangenter.
Det var liksom jag maktlös långt ifrån
Mot älskat stoft bevittnat helgerån.

Till böckerna jag sade avsked rörd
Och allra sist nu till ett bord mig vände,
Där på en bricka jag såg sammanförd
En mängd av småting, som jag alla kände.
Jag önskade betrakta än en gång
Det där porträttet i sin medaljong.

Där låg dess röda saffiansfodral.
Men tomt – porträttet var ej mer att finna,
Och ängsligt frågande min blick sig stal
Hän till en gammal sorgklädd tjänarinna.
Uti en viskning gav hon mig besked:
”Ja, medaljongen – den tog fröken med.”

Läs dikten på Litteraturbanken.

Dikten skildrar hur en ung pojke besöker en mycket gammal dam och fascineras av hennes berättelser och att hon mött så många kända personer som för pojken är historia. Kvinnan avslöjar också antydningssvis sitt livs stora sorg för pojken. Skriv en egen berättelse med ett liknande innehåll. Gör den till upplägget så lik dikten som möjligt, men placera allt i vår egen tid.

August Strindberg (1849-1912)

”Villemo”

Villemo, Villemo,
Vi gick du, gick du?
Min vilja, min tro
Den fick du, fick du.

Hillevi, Hillevi,
Din tro har du åter;
Jag kan icke si,
Att du gråter, gråter.

Villemo, Villemo,
Vad hör jag, hör jag?
En ann med dig bo?
Då dör jag, dör jag.

Läs dikten på Litteraturbanken.

”Esplanadsystemet”

Där gamla kåkar stodo tätt
Och skymde ljuset för varandra
Dit sågs en dag med stång och spett
En skara ungfolk muntert vandra.

Och snart i sky
Stod damm och boss,
Då plank och läkt
De bröto loss.

Det murkna trät,
Så torrt som snus,
Det virvlar om
Med kalk och grus.

Och hackan högg
Och stången bröt
Och väggen föll
För kraftig stöt.

Och skrapan rev
Och tången nöp,
Att taket föll
Och skorsten stöp.

Från kåk till kåk
Man sig beger
Från syll till ås
Allt brytes ner.

En gammal man går där förbi
Och ser med häpnad hur man river.
Han stannar; tyckes ledsen bli,
När bland ruinerna han kliver.

” –Vad skall ni bygga här min vän?
Skall här bli nya Villastaden?”
” –Här skall ej byggas upp igen;
Här röjes blott för Esplanaden!”

” –Ha! Tidens sed: att *riva* hus!
Men bygga upp? – Det är förskräckligt!”
” –Här rivs för att få luft och ljus;
Är kanske inte det tillräckligt?”

Läs dikten på Litteraturbanken.

Dikten är aktuell än idag. Många är berörda av hus som rivs och nytt som byggs upp. Samtala om stadsplanering med utgångspunkt i dikten. Det som Strindberg tar fasta på är att de gamla husen skymmer ljuset för varandra medan rivningen innebär att man får ”luft och ljus”. Varför river man hus idag?

”Vid avenue de Neuilly”

Vid avenue de Neuilly
Där ligger ett slakteri,
Och när jag går till staden,
Jag går där alltid förbi.

Det stora öppna fönstret
Det lyser av blod så rött,
På vita marmorskivor
Där ryker nyslaktat kött.

I dag där hängde på glasdörrn
Ett hjärta, jag tror av kalv,
Som svept i goffrerat papper
Jag tyckte i kölden skalv.

Då gingo hastiga tankar
Till gamla Norrbro-Basarn,
Där lysande fönsterraden
Beskådas av kvinnor och barn.

Där hänger på boklädsfönstret
En tunnklädd liten bok.
Det är ett urtaget hjärta
Som dinglar där på sin krok.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Samtala om vad Strindberg vill säga när han liknar sin bok i skyltfönstret vid ett ”urtaget hjärta”. Har du haft någon liknande känsla vid något tillfälle?

Ernst Josephson (1851-1906)

”Näcken”

Djup stod färgen på fura och på sten,
Furor och stenar, de kasta skuggor hän,
I skummande silver och gull.

Sitter på stenen i skuggans breda famn
Svartlockig gosse, så bleknad som en hamn,
Och trevar med stråke på sträng.

Näckens gullharpa spelar opp en dans,
Gigan går efter och mistar all sin sans
För älvkung med silver i skägg.

Gossen var blott min egen fantasi. –
Näcken var forsen, som brusade förbi
Och stänkte sitt skum på min kind.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Ernst Josephson målade flera målningar med näckenmotiv. Den mest kända är ”Strömkarlen” som hänger på Waldemarsudde i Stockholm. Tavlan finns på bild på Waldemarsuddes hemsida. Titta gärna på den i samband med att

ni läser dikten. Ta också reda på mer om myterna kring näcken.

Jämför denna dikt med Stagnelius dikt "Näcken".

"Svarta rosor"

Säg, varför är du så ledsen i dag,
du, som alltid är så lustig och glad?
Och inte är jag mera ledsen i dag
än när jag tyckes dig lustig och glad;
ty sorgen har nattsvarta rosor.

I mitt hjärta där växer ett rosendeträd,
som aldrig nånsin vill lämna mig fred,
och på stjälkarne sitter det tagg vid tagg,
och det vållar mig ständigt sveda och agg:
ty sorgen har nattsvarta rosor.

Men av rosor blir det en hel klenod,
än vita som döden, än röda som blod.
Det växer och växer. Jag tror jag förgår,
i hjärtträdets rötter det rycker och slår;
ty sorgen har nattsvarta rosor.

Läs dikten på Litteraturbanken.

"Violoncell"

Jag från mitt hjärtas hjärta hör
En klagoton, som darrar klar;
Han cellosträngens vemod har,
Och smältande han sakta dör. –

Men skruven sköter sorgen om;
Allt hårdare hon strängen spänt;
För varje gång hon honom vänt
Allt mera klangfullt ljudet kom.

Det taget gjorde ont likväl!
Men skönare blev tonens klang –
Ack, herre gud, om strängen sprang, –
Då höjde sig min fria själ!

Läs dikten på Litteraturbanken.

”Drömbild”

Jag drömde mig vid forsens rand
En sommardag i solens sken,
Höll liten dotter min vid hand,
Som hängde med små nakna ben;

Hon hade en bukett av hägg,
Blåklint, blåklocka, och viol.
Det skummade mot klippans vägg
Juveler, glänsande av sol;

Hon sjöng en visa vek och fin. –
Du späda röst, du näpna min! –
Det blev så ljust i hjärtat då,
Jag aldrig förr har känt det så.

Med ens jag ser, från sten till sten,
Mitt lilla barn i virflars brand,
Dött, blodigt, blekt, i solens sken,
Framslungas – blommorna i hand.

Jag ville störta mig i med hast,
Då solen släcktes, och drömmen brast. –

Läs dikten på Litteraturbanken.

Dikten beskriver en mardröm som börjar i idyll. Skriv om en mardröm, antingen en som du har drömt eller en påhittad mardröm. Du kan antingen skriva en dikt men den behöver inte rimma eller också kan du skriva en prosatext som eventuellt kan bearbetas till en dikt genom att den delas in i kortare rader och överflödiga och oprecisa ord stryks.

Verner von Heidenstam (1859-1940)

”Ensamhetens tankar”

I.

Där innerst i min ande bor en gnista;
att lyfta den i dagen blev mitt mål,
min levnads liv, mitt första och mitt
sista.

Hon gled mig undan, tärde och förbrände.
Den lilla gnistan är min rikedom;
den lilla gnistan gör mitt livs elände.

II.

I enslighet försvinna mina år.
Jag rör min eld och pjollrar med min hund.
Jag saknar ej den dag, som gick i går,
men denna långt försvunna stund,
då samme tjänare, som krökt och grå
bär in min kvällsvard, gosse var
och jag ej född, och mor och far
i gräset lekte än som små.

III.

När genom rummet fönsterkorsets skugga ligger
som skuggan av
det stränga korset på en grav,
är det ej bättre där jag tigger;
jag mins de gåvor, som jag fick som liten pilt,
– de många goda gåvor livet gav
och jag förspilt.

IV.

Jag längtar hem sen åtta långa år.
I själva sömnen har jag längtan känt.
Jag längtar hem. Jag längtar var jag går
– men ej till människor! Jag längtar marken,
jag längtar stenarna där barn jag lekt.

V.

Var kväll jag jordar mitt gamla jag

och vaknar upp med ett annat.
Väl hundra tankar begynna min dag.
När jag somnar har ingen stannat.
Bland nöjen och sorger vandrar jag kring
och synes mig själv en gåta.
Men lycklig den som för ingenting
kan skratta som jag eller gråta!

VI.

För några dagar gav mig slumpen lov
att vakna upp ur sömn, att leva, att
förmimma.
Och när var livets bästa timma?
När jag sov!

VII.

Jag kom ibland, hur mina år försvunno,
till ett fullkomligt tomt och utdött hus,
vars hundra fönster brunno
i solnedgångens ljus.
Jag öppnade, beklämd, och stängde
en rad av rum, där ingen klocka svängde
sin blanka pendel, ingen möbel fanns.
Först i det sista rummet hängde
på väggen i en vissnad krans
ett mörknat, halvt förstört porträtt:
en liten vacker svartklädd gumma
med mössan stärkt på gammalmodigt sätt.
Och denna kvinna på den stumma
och svarta duken har som barn jag sett
och hon har bett för mina dagars väl.
Och hennes bild var ensamt skonad än
där allt förskingrats, ensamt den!
Det tomma huset var min själ!

VIII.

Du söker ryktbarhet; för mig jag tror
ett större väl så helt att glömmas
att ingen hör mitt namn, ej ens min mor.

IX.

Nu ringer aftonsången.
Jag rider efter ro
över heden i solnedgången.
Sträck ut mitt svarta sto!
Hur nöjd jag ville med människor bo,
om lyda ej bleve vårt A och O.

Om jorden hade en enda mun
så stor, så svart, så rund som en brunn,
samt ropade: "Lyd, eller smidas
skall du, min son, i järn och stock!"
Jag skulle knappast idas
att lyfta mitt ögonlock.

Om världens herre kvällskyn red
och åskade: "Lyd!" jag svarade: "Bed!
Välj saktmodets språk och dämpa ditt ljud,
och kanske jag hör dina böner, Gud!"

Du, travare min,
jag längtar ej in
till kvava hemmets kakelugn.
Håll ut en timme, håll ut i tu!
och du köper mig du
två korta timmars lugn.

X.

Och hade jag en vän, en ende vän,
och denne ende slog ett värnlöst djur
och gav sin hand, som nyss med värmen ur
min själ jag tryckt och velat trycka än,

jag toge aldrig denna hand igen!

Och låg han sjuk den vän, som nänts att slå
ett värnlöst djur, och låg han törstig då,
när vid hans säng jag satt den sista natten,
jag skulle råga glaset fullt med vatten
och dricka det i botten själv och gå.

XI.

Jag satt en kväll i min port, då kom
en benrangersman med en klocka
samt bar en gulnad påse jord
på skaftet av sin spade.
Han ringde och sjöng. Han ringde och sjöng.
Min granne kom ut i ett lakan.

De gingo arm i arm, men jag
smög bakom och brände med pipan
ett hål i säcken, så jord rann ut.
Jag tänkte: blir endast dager,
så följer jag strimman av jord och får klart
min stackars grannes öde.

Och dager vart. Jag gick i sång
till mina gamla sysslor;
men allt vad om natten jag sett och tänkt
låg redan djupt i glömska.

XII.

Jag snärjer i en snara,
var viss, du får mig kär!
Men just när du skall svara
dig själv en dag så här:

”Jag får väl ge den styggen
mitt hjärta som han tiggat;”
då vänder jag dig ryggen
och gör en munter dikt.

XIII.

Varför till ro så brått,
du som jag vill allt gott?
Följ mig en månskenstimma!
Kyrktorn och fönster glimma.
Fullmånen lyser klart.
Natten är snart förbi.
Stanna, min flicka! Snart
finnas ej heller vi.

XIV.

I Rom, i Rom, dit ung jag kom,
står i marmor i helgedom
en flicka, som evigt jag drömmer om,
och som fordom levat i forna Rom.

Jag dröjde mot piedestalen stödd.
Det vart mina läppar förment
att möta hennes, jag som blev född
väl tjugu hundra år för sent.

XV.

På Harz vid mörkaste skogens stråt
står ett grått och stort krucifix av sten,
Och vem, som kommer förbi allen,
han stannar och brister i gråt.

Hur hinna att gissla det lumpna, säg,
då så mycket stort blev att glädjas åt?
Vad batar mitt hat, då jag brister i gråt
för ett lutande kors vid min väg?

XVI.

Min stamfar hade en stor pokal,
en jättepokal av tenn.
Mitt hjärta blir varmt, när jag bräddar den
och höjer den i min sal.

Då susar ur ölet en minnessång,
vars strofer flamma som bloss.
Gud hjälpe att våra barn en gång
må höra den sången om oss!

XVII.

Till detta har jag ofta märke lagt,
att jag är sämst av alla, som jag känner.
Jag är ej endast sämst bland mina vänner,
men sämst bland alla, som jag skänkt förakt.

När kommer dagen då jag ung och stark
får hänryckt stiga fram och varmt försvara
det lilla stora jag förmått bevara
samt offra livet för en helig sak?

XVIII.

Kring halva jorden jag letat har
en punkt, som jag vackrast fick kalla.
Så vackra voro de alla,
att ingen vackrare var.

Tag allt som är mitt och mitt kan bli,
men lämna min yppersta gåva
att kunna njuta och lova
där en annan går kallt förbi!

XIX.

Små barn, som leken klädda i vitt,
nu måste ni lämna lek och spratt.
Ja, stilla, små barn! Nu går var till sitt,
ty på sjön säger soln godnatt.

Små barn, vår framtid står med ett spring
snart mitt i er krets bland klara skratt.
Ja, sjungen, små barn, ja, sjungen i ring!
Min försvunna dag godnatt!

XX.

Från lägerbålet i öknen
står röken i vindlös natt.
Den binder som sköraste spindeltråd
vår mörka jord vid en stjärna.
Var stilla! Ett buller, ett ord, ett rop,
och spindeltråden brister i hop.

Vår hemliga kärlek binder
mitt öde vid ditt med en tråd.
Var tyst, ty tråden brister i sär

vid bullret av människors röster.
Förtig de kyssar vi hemligt kysst!
Var tyst, tills du somnar från livet tyst!

XXI.

Du hade mig kär. Jag skulle nyss
lagt allt jag ägt för din fot.
Jag skulle offrat all världen mot
ditt hjärta, din famn, din kyss.

Men lycklig vår kärlek, som doldes än,
som ej band oss i ve och väl,
tills den tvinade bort, tills vi dödade den
med varandras brister och fel!

Vad glömmas kan under åren, glöm!
Lyft mig ut som en död ur ditt sinne!
I dag är vår kärlek en dyster dröm
i morgon ett ungdomsminne.

XXII.

Det finns en stämning, en syn bland många,
som endast dunkelt mitt ord kan fånga.
Bland cedrar lyser med bländvit tinne
ett tempel, helgat åt fädrens minne,
bekransat, sovande som en grift.
På gaveln flammar i jätteskrift:
”Den mark din fot under dans beträder,
vad allt du njuter, vad allt dig gläder
är köpt med offer av dina fäder.”

Kring dörren kvinnorna myrthen linda.
De sjunga, medan de sammanbinda
den långa slingan med purpurgarn:
”Må denna fest våra fäder gälla!”

Då svarar kören i templets cella:
”Av deras kärlek vi äro barn.”

XXIII.

Kom, vänner, låt oss sätta
oss ned på landet i lugn
och vakta vår kakelugn
och gamla sagor berätta!
Ett bättre liv efter detta
törs ingen längre tro,
och därför låt oss bo
i fröjd med våra kära.
Det stora mörkret är nära!

XXIV.

Jag är för stolt att se en annan,
en skuldlös, sona
vad jag förbröt.
Jag är för mild att se på kristuspannan
den törnekrona,
som åt mig sig knöt.
Mitt livs bekymmer må i hjärtat gömmas.
Vad jag förbröt mot människor och djur
och vad jag bröt mot dig, natur,
det falle på mitt liv, mitt minne, som skall dömas!

XXV.

Hur lycklig den, hur full av ro,
som byggt sin själ en himmelsbro
på stadiga arkader
samt redan från sin ungdoms dag
förmår och vill och vågar tro
på en barmhärtig fader.
O! kunde även jag!

Hans väsen skulle synas mig
en evig stjärna på min stig,
en vit seraf, en kvinna,
en mor, en älskarinna,
i vilkens knä jag finge ömt
mitt trötta huvud böja
och evigt sorglös dröja.
Men glada minnen, som jag gömt
ifrån mitt livs ruiner,
dem skulle sist jag strö en gång

för hennes fötter som ett fång
med pärlor och rubiner.

XXVI.

Snart har mitt korta liv försvunnit.
Vem skall jag bedja till, när på mitt örongått
jag somnar hän med sorgen att jag hunnit
så mycket ont och lågt, så litet gott?

Skall bönen tröstlös tystna på min tunga?
Skall jag i stum förtvivlan sluta mina dar?
Skall till naturens döva makt jag slunga
ett rop, som hemskt förklingar utan svar?

Nej, jag vill bedja, bedja till de mina.
Till människorna tyst men varmt jag bedja vill,
att de förlåta mina fel för sina.
Det är min samtid jag skall bedja till.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Efter läsning av dessa korta dikter kan du formulera något slags svar eller återkoppling till diktens jag. Några få av dikterna uttrycker en positiv syn på jaget själv, medan de flesta uttrycker uppgivenhet och dålig självkänsla. Tänk dig att du skriver till en person som behöver kontakt och stöd.

Här har vi samlat förslag på samtals- och/eller reflektionsfrågor till de flesta av dikterna i "Ensamhetens tankar":

- I: Vad kan gnistan vara?
- II: Vad är det som jaget saknar?
- III: Vad kan ligga bakom diktens rader " – de många gåfvor lifvet gav/ och jag förspilt"?
- IV: Fundera över om du har en plats eller ett ställe som du längtar till. Beskriv den och berätta vad du brukar göra där. Detta kan du göra antingen muntligt eller skriftligt.
- VI: Håller du med författaren? När är dygnets bästa timma för dig? Berätta för varandra!
- VII: Vem tror du att den svartklädda gumman på porträttet är?
- VIII: Varför vill inte diktens jag bli känd och ryktbar?
- X: Tycker du att jaget gör rätt?
- XI: Vad händer med diktjagets granne och hur reagerar diktjaget på det?
- XVI: Har du några släktsaker som väcker minnen? Berätta om dem.

Välj ut en sak och skriv om den på samma sätt som Heidenstam, men rimmen är inte nödvändiga. Skriv först en beskrivning av föremålet, sedan hur det känns att se och röra vid det och sist något om minnen.

- XIX: Hur gammal är den som talar i dikten och hur tänker den personen om framtiden vid åsynen av de små barnen?
- XXIII: Vad uppmanar diktens jag sina vänner till? Varför ska de göra detta? Vad tror du Heidenstam vill säga med dikten? Har den någon aktualitet idag?

Läs också Heidenstams dikt ”Undret” som en motvikt till de nedstämda dikterna i ”Ensamhetens tankar”.

”Hur lätt bli människornas kinder heta”

Hur lätt bli människornas kinder heta!
De döma snabba, fast de litet veta,
de många rösterna, som hjärtan mäta.
Men i vart hjärta finns en dörr med lås,
ett hemligt rum, vars nyckel ingen finner,
och oljan, vilken i dess lampor brinner
är hemligheter som med oss förgås.
I nyckelhålets strimma på vår väg
vi röra oss och vakna upp och somna.
Hon leder oss, och långt i fjärran komma
den strimman lyser våra sista steg.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Samtala om dikten med utgångspunkt i de första två raderna och jämför med vad som händer idag på sociala medier. Vad kan författaren mena med de följande raderna?

”Sverige”

Sverige, Sverige, Sverige, fosterland,
vår längtans bygd, vårt hem på jorden!
Nu spela skällorna, där härar lysts av brand,
och dåd blev saga, men med hand vid hand
svär än ditt folk som förr de gamla trohetsorden.

Fall, julesnö, och susa, djupa mo!
Brinn, österstjärna genom junikvällen!
Sverige, moder! Bliv vår strid, vår ro,
du land, där våra barn en gång få bo

och våra fäder sova under kyrkohällen.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Dikten har tonsatts.

”Medborgarsång”

Så sant vi äga ett fädernesland,
vi ärvde det alla lika,
med samma rätt och med samma band
för både arma och rika;
och därför vilja vi rösta fritt
som förr bland sköldar och bågar,
men icke vägas i köpmäns mitt
likt penningepåsar på vågar.

Vi stridde gemensamt för hem och härd,
då våra kuster förbrändes.
Ej herrarna ensamt grepo sitt svärd,
när varnande vårdkas tändes.
Ej herrarna ensamt segnade ner
men också herrarnas drängar.
Det är skam, det är fläck på Sveriges baner,
att medborgarrätt heter pengar.

Det är skam att sitta som vi ha gjort
och tempel åt andra välva,
men kasta stenar på egen port
och tala ont om oss själva.
Vi tröttnat att blöda för egen dolk,
att hjärtat från huvudet skilja;
vi vilja bliva ett enda folk,
och vi äro och bli det vi vilja.

Läs dikten på Litteraturbanken.

”Röstsedeln”

Bröder, låt oss icke rygga
skrämt tillbaka för vad halvt är gjort.
Lång är vägen som vi ha att bygga,
och vårt mål är stort.
Svara, hellre än att knyta näven

om den rätt du kallar din:
Giv åt Stål en sedel även
eller stryk ock min!

Läs dikten på Litteraturbanken.

”Sverige”, ”Medborgarsång” och ”Röstsedeln” ingår i diktsviten ”Ett folk” som publicerades i *Svenska Dagbladet* på valdagen 1899. ”Sverige” tonsattes av Wilhelm Stenhammar och har föreslagits bli Sveriges nationalsång. Tycker du att den skulle var en bättre nationalsång? Diskutera och med varandra och jämför ”Sverige” med ”Du gamla du fria” av Rickard Dybeck. ”Medborgarsång” och ”Röstsedeln” är starkt argumenterande dikter. Samarbeta med varandra och undersök vilka argument Heidenstam för fram i dikterna och ta reda på den historiska bakgrunden.

”Vid vägens slut”

Vis, o människa, det blir du först,
när du hinner till de aftonsvala
höjders topp, där jorden överskådas.
Konung, vänd dig om vid vägens slut,
vila där en stund och se tillbaka!
Allt förklaras där och allt försonas,
och din ungdoms riken hägra åter,
strödda än med ljus och morgondagg.

Läs dikten på Litteraturbanken.

”Undret”

Under över alla under,
höga, outgrundligt stora!
Ulvens klyfta blev ej ditt hem,
ej det mörka havets djup.
Född blev du att vandra
i den gyllene människoleken.
Broder, syster, du som än
går din färd på jordens stjärna,
kort är livets väg och kvällen snar,
blid och glatt förnöjsam ändå var.
Strid på stridens dag och lek på vilans!
Sök försynt din ro bland goda hjärtan,
yr i våren, vis i åldern,

och när vitt ditt huvud sjunker,
prisa undret, att du föddes
människogestaltad, gudalik,
undret över alla under!

Läs dikten på Litteraturbanken.

Denna dikt kan läsas som en motvikt till de nedstämda dikterna i
”Ensamhetens tankar”.

Bo Bergman (1869-1967)

”Marionetterna”

Det sitter en herre i himlens sal,
och till hans åldriga händer
gå knippen av trådar i tusental
från vart människoliv han tänder.
Han samlar dem alla, och rycker han till,
så niga och bocka vi som han vill
och göra så lustiga piruetter,
vi stackars marionetter.

Vi äta och dricka och älska och slåss
och dö och stoppas i jorden.
Vi bära den lysande tankens bloss,
vi äro så stora i orden.
I härlighet leva vi och i skam,
men allt som går under och allt som går fram
och allt som vår lycka och ofärd bådär
är bara ryck på trådar.

Du åldrige herre i himlens sal,
när skall du tröttna omsider?
Se dansen på dockornas karnaval
är lik sig i alla tider.
Ett ryck på tråden – och allting tar slut
och människosläktet får sova ut,
och sorgen och ondskan vila sig båda
i din stora leksakslåda.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Diskutera författarens syn på människans möjligheter att välja och forma sitt eget liv. Vad kan vara bra och vad kan vara dåligt med en sådan syn på tillvaron?

”Clowner”

På livets stormiga arena
är du, är jag en clown som drar.
Men ingen vet vad pris det har
det sura bröd som vi förtjäna.

Vår plumphet är en mask för dragen,
där alla smärtor stå att se,
och blodrött lyser mitt på magen
ett hjärta av papier maché.

Så går det löst, vi kasta boll
med rim och rytmer, sucka, brinna,
förbanna, älska orätt kvinna,
och dö för träsvärd i vår roll.

Men det är rollen, icke vi,
som ger oss namn och applåderas.
Vi glömma den – och bombarderas
med hån från golv till galleri.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Vad är det för bild av en clown som Bo Bergman framställer här? Fundera över clownen som symbol i dikten. Vad kan den representera?

”Stadsbarn”

Jag älskar dimman som släpar våt
över kajer och torg i natten
och lyktornas ögon, röda av gråt,
och lukten från gatan och visslans låt
från en spökliskt skymtande båt
ute på Mälarns vatten.

Jag älskar novemberdagens grå
förtvivlan och grändens fasa,
fabrikernas hjärtan som bulta och slå
och droskan som rullar och löven som gå

i dans kring en bänk i en vrå
med en ensam människotrasa.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Samtala om kontrasten mellan de två strofernas inledningsord "Jag älskar" och resten av diktens melankoliska beskrivning av staden och de sista orden "en ensam människotrasa". Undersök diktens form och rim.

"Du och jag"

Det var en gammal, gammal man
med handen tungt på staven,
och han var jag och jag var han.
Jag lutade mot graven.

Det var en gammal, gammal fru
i kjol av urblekt siden,
och du var hon och hon var du
som du skall bli med tiden.

Den gamla mannen satt och höll
den gamla frun i handen,
och solen föll och lövet föll
och käppen skrev i sanden

de rader som jag skriver nu
i kväll, när tiden stannat
och du är jag och jag är du
och intet allting annat.

Läs dikten på Litteraturbanken.

"Melodi"

Bara du går över markerna,
lever var källa,
sjunger var tuva ditt namn.
Skyarna brinna och parkerna
susa och fälla
lövet som guld i din famn.

Och vid de skummiga stränderna
hör jag din stämmas

vaggande vågsorl till tröst.
Räck mig de älskade händerna.
Mörkret skall skrämmas.
Kvalet skall släppa mitt bröst.

Bara du går över ängarna,
bara jag ser dig
vandra i fjärran förbi,
darra de eviga strängarna.
Säg mig vem ger dig
makten som blir melodi?

Läs dikten på Litteraturbanken.

”Under vintergatan”

Högt i det höga slår
vintergatan sin bro.
Ensam och fri jag går
som i en främmad stad.
Hemlös fast jag har hem,
rolös fast allt är ro,
längtar jag, men till vem,
hoppas jag, men på vad?
Snön gör det tyst, och år
läggas till årens rad.
Vänner, ungdom och tro
djupt i det djupa bo.

Läs dikten på Litteraturbanken.

”Spökeri”

Månljuset fyller
rummet med andeluft,
svävande lycka,
drömmens lycka,
lycka över allt förnuft.

Dikt utan ord,
strålar som bli strängar
från himmel till jord,
rymdernas musik,
månskensmystik,

lycka, lycka.

Det är som jag inte
var ensam nu.
Är det någon härinne?
Är det du?
Har du gått genom stängda
dörrar i hemlighet
eller stigit ner
på en månstråle, fast du vet
att vi aldrig
få träffas mer?

Ingen kan svara.
Spökljuset glider
långsamt ur rummet bort.
Allting är öde,
allting tiger.
Månskenslycka,
hur sval, hur kort.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Vilhelm Ekelund (1880-1949)

”Bleka sommarskymning”

Bleka sommarskymning,
kommer du sorgsen –
minner mig min första ungdoms lidande.

Fontänen tystnat.
Blekt och grått.

Stjärnor, är ett hem för mig?

Läs dikten på Litteraturbanken.

”Som ett stjärnfall”

Som ett stjärnfall
ned i dunkla havet
glider –
midnatt andlös:
lik ett enda
stumt och smärtfyllt
öga vakande
natten står och spejar...
som ett stjärnfall
föll du i min själ.

Läs dikten på Litteraturbanken.

”Du kunde ju ej veta”

Du kunde ju ej veta...
ack, jag är ej som jag synes;
sköna ting uti min själ tyst bo,
medan stelnad, stum, orörlig
invid livets flod jag sitter,
ville
sträcka ut min hand – jag kan ej.

Läs dikten på Litteraturbanken.

”Uppenbaring”

Du är mig mer:
ditt blommande, fagra blod
tände stundom
för min själ ett mäktigt ljus,
och jag såg med hjärtat varmt
livets fördolda goda mening
ur dina ögon hemligt blicka.

Läs dikten på Litteraturbanken.

”Bleka sommarskymning”, ”Som ett stjärnfall”, ”Uppenbaring”

Läs dikterna tillsammans och jämför. Vad handlar de om? Vilken
uppfattning får man om diktjaget? Vilka likheter finns i form och bildspråk?
Hur används metaforer i dikterna?

”Jag diktar för ingen”

Jag diktar för ingen

Jag diktar för ingen –
för vinden som vandrar,
för regnet som gråter,
min sång är som blåsten,
som mumlar och går
i höstnattens mörker
och talar med jorden
och natten och regnet.

År av saknad! Vad kan livet ännu
i sitt sköte åt mig bära?
Huru länge, huru länge skall mitt hjärta
dignande sig själv förtära?

O, när randas dagen, o, när väckes
jag av morgonfågelsången,
när skall tröstad jag på detta blicka
som en ond och intig dröm förgången!
O försent! För mig ej blommor
dagen. Natt, de tröga stegen hasta!
Blott i dödens skälvning detta hjärta skall uppandas,
med ett glädjeskri befriat sig i nattens armar kasta.

Intet annat, intet i världen kan nu värma min själ
än att dikta om dig,
jag vill leta ord som svalka och bränna likt din huds
smek,
ord med skimret av ditt blods lena ljus
och med glansen av dina ögons hårda djupa glans,
där de lysa under marmorvitheten av pannan,
jag vill gripa dina lemmars gång och sträckning,
rörelsens långsamma lenhet
i verser av förtärande vällust.

Läs dikten på Litteraturbanken.

”Aldrig kan själens längtan stillas”

Aldrig kan själens
längtan stillas,
icke jordens riken,
brusande städer
och havens glans

förmå att lindra
dess eviga oro.
O, vem spelar
dessa toner,
denna svidande musik
på mitt hjärtas
strängar, spända
alltid, alltid
alltför hårt?

Läs dikten på Litteraturbanken.

Henry Parland (1908-1930)

Ur ”Fläckar”

VII.

Jag ringde opp
till ett hjärta
där jag visste
det ej fanns plats
för mig.
Och luren sjöng.
Dess blodtunga jämna
hammarslag.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Ur ”Strumpor”

V.

Jag trodde:
det var en människa,
men det var hennes kläder
och jag visste ej

att det är samma sak
och att kläder kan vara mycket vackra.

Läs dikten på Litteraturbanken.

VIII.

De vida byxornas program:
vi skall vara
mera kläder,
mindre människor,
och själen insydd i uppslagen.

Läs dikten på Litteraturbanken.

Ur ”Influensa”

V.

En mor kom till mig:
säg
vad är det som fattas
i min kärlek?
mina barn älska mig ej
som jag dem.
Jag sade:
likgiltighet,
litet svalkande likgiltighet
fattas i din kärlek
– då gick hon bort
seende mot jorden.

VI.

Småbarn böra leka,
säger pappa och mamma,
leka småbarnslekar
– det var en unge,
han slet huvudena
av sina tennsoldater
och pappa och mamma köpte nya.

VII.

Jag vet inte
vad illa jag gjort
men det jag sett
har blivit som ett spindelnät
över mina ögon.
Och människorna ser i dem
och säger:
hans ögon lyser som blind!

VIII.

Det är inte jag.
Det är en mun som blåser ut rök,
ögon som sett för mycket människor,
en hjärna som jazzar trött.

IX.

Jag är rädd
mycket rädd
att då vi en dag kryper fram
ur oss själva,

att vi med rinnande näsor,
insvepta i våra personligheters regnrockar
står vid stranden
och ser isflak driva förbi.

X.

Om dagen
sover biograferna
som krokodiler i solen
vid gatornas stränder.
På kvällen
öppna de sina hungriga gap:
en tandrad
av ansikten, stämningar, attityder
som en grå massa
med bubblande ögon.

XI.

Det är lögn
att film är konst
(vad är inte konst?)
Film är religion
som av verkligheten
gör ett par vackra ben
vi får se
men inte röra.

XV.

Jag såg ett hav
av blod,
dykvalmiga vindpuster
piska dess yta
till tungt, rött skum.

Lik
trasigt stympade
kring en gäll affisch,
skriker ut över vidden:
Här
har paradiset legat!

Läs dikten på Litteraturbanken.

Ur Grimaser

III.

Mina lögner:
stora, röda ballonger
som jag köper på gatan
och låter stiga opp till himlen.
En gång köpte jag en ballong,
större och rödare än de andra.
Den drog mig med sig.

Läs dikten på Litteraturbanken.

VIII.

Gula kväkande grodor
ur var mänskas mun
oförhappandes:
Man kan inte
man bör inte
man får inte
(t.ex. skriva som just nu).

Kan – kvack
bör – kvack
får – kvack
kvack!

Läs dikten på Litteraturbanken.

Välj ett par av Henry Parlands korta dikter och skriv av dem tillsammans med dina egna reflektioner. Därefter kan ni som har valt samma dikt mötas och prata om den med utgångspunkt i det som ni har skrivit.

Erik Lindegren (1910-1968)

”att älska utan att veta”

att älska utan att veta det att stilla lyssna
till ljudet av sanningens outtröttliga dyrkar

att dölja en smekning inom sig och känna
febern falla mjukt under stormens tröskel

att sluta sig inom sina vidder och spränga
ett skal för att klarare glida med molnen

att minnas allt som gjort ont med ett leendes
slöja och kasta en sten långt in i evigheten

att kunna sätta ihop allt man plockat sönder
och åter höra syrsor som tidens eggande småljud

att känna smärtan brusa i lågande glrior
att ha savens utsikt högst upp i trädets krona

att skjuta sin önskan framför sig på väl smorda hjul
och veta att det värsta och det bästa återstår

Läs dikten på Litteraturbanken.